

NÕUKOGUDE KOOL

Nr. 10

1949

RK „AJALEHTEDE KIRJASTUS“
TALLINN

SISUKORD.

	Lk.
Juhtkiri: Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 52. aastapäev	585
E. Golant, prof. J. V. Stalini õpetus kommunistlikust kasvatusest ja koolist	592
R. Viies. Komsomol ja ta ülesanded koolis	506
R. Rägastik. Eesti NSV maaparanduse plaanist	616
G. Tukumtsev. Kirjalikud tööd vene keele õpeta- misel II (vene keeles)	550
Suurtest vene maadentrijatest ja reisijatest:	
1. Afanassi Nikitin	638
2. Esimesed vene ümbermaailma-sõitjad — Krusen- stern ja Lisjansk	641

I 9765

SUNDEKSEMPLAR

Kõigi maade proletarlasted, ühinege!

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

VII AASTAKAIK

Nr. 10

OKTOOBER

1949

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 32. aastapäev.

Seitsmendal novembril saab täis kolmkümmend kaks aastat maailma-ajaloo ühest suurimast ja pöördelisemast sündmusest — Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidust Venemaal. See päev sai inimeskonna ajaloos uue ajastu alguseks ja sotsialism sai abstraktsest mõistest tegelikuks tõsiasiaks. 7. novembril murdis ühiskonna noorim, elujõulisim ja eesrindlikem klass — proletariaat, kes oli saanud keskselt klassiks ja koondas enda ümber Venemaa töötavate talupoegade hulga, — imperialistliku kapitalismi süsteemi ja kehtestas ühel kuueendikul maakeral proletariaadi diktatuuri, „mis on seadusega piiramatu ja vägivaldale toetuv proletariaadi valitsus kodanluse üle; valitsus, kellel on töötajate ja eksploateeritavate hulkade poolehoid ja toetus“ (Stalin).

Siitpeale jagunes maailm kaheks lepitamatult vaenulikuks leeriks — hukkamisele määratud ja surma märki laubal kandvaks imperialistlike riikide leeriks ja võidukaks, üles mäge tõusvaks, õitsvaks sotsialismi- maaks.

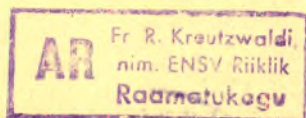
Imperialistlike riikide poolt maailmaturgude ümberjagamiseks ette võetud esimene imperialistlik maailmasõda oli nõudnud Venemaalt miljoneid inimesi ja viinud kogu kapitalismi suure üldkriisi lävele. 1917. a. purunes lõplikult imperialistliku kapitalismi ahela nõrgeim lüli — tsaari-Venemaa. Veebruarirevolutsioonis võimule tulnud purukodanlik ajutine valitsus jätkas ustavalt läänemaiste imperialistide poolt juhitud sõjakäiku, kavatsedes sõdida kuni „võiduka lõpuni“. Bolševike partei väsimatu selgitustöö tulemusel kaotas ajutine valitsus

585

töötajate hulkade poolehoiu ja toetuse. Suur Lenin, kes jõudis aprillikuus tagasi maapaost, andis „aprilliteesidega“ parteile ja proletariaadile selge revolutsioonilise suuna, näidates, et käimasolev sõda on röövsõda, missugune seik tuleb väsimatu selgitustööga laiadele rahvahulkadele selgeks teha, ja et käimasolevat sõda on võimalik lõpetada ainult kapitalismi kukutamisega. Ta kirjutas „aprilliteesides“: „Käesoleva momendi omapärasus Venemaal seisneb revolutsiooni üleminekus esimeselt etapilt, mis proletariaadi puuduliku teadlikkuse ja nõrga organiseerituse tõttu võimu kodanlusele andis, — teisele etapile, mis peab võimu andma proletariaadi ja talurahva kõige vaesemate kihtide kätte... Ei tule nõuda parlamentaarset vabariiki, — see oleks samm tagasi, vaid nõuda tööliste, sulaste, talupoegade saadikute nõukogude vabariiki.“

Bolševike partei oli sunnitud pärast ajutise valitsuse poolt teostatud terrori kehtestamist tõmbuma pöranda alla ja hakkas valmistuma relvastatud ülestõusuks kodanliku võimu kukutamise ja nõukogude võimu kehtestamise eesmärgil. 1917. a. augustikuus peetud bolševike partei VI kongressil ütles seltsimees Stalin: „Relvolutsiooni rahulik ajajärk on lõppenud, on kätte jõudnud mitterahulik ajajärk, heitluste ja plahvatuste ajajärk.“ Kongressi poolt avaldatud mõjuva üleskutse tõttu oli oktoobrikuuks rahva rõhuv osa bolševike partei seisukohtadel ja poolel. Oktoobrikuu lõpul valiti ülestõusu vahetuks juhtimiseks parteiline tsentrum eesotsas seltsimees Staliniga ning novembri esimestel päevadel läkitati komissarid revolutsiooniliselt häälestatud väeosadesse. Kuna reeturid Zinovjev ja Kamenev, kes juba Keskkomitee istungil olid astunud ülestõusu vastu ja saanud otsustava vastulöögi, avaldasid menševistlikus ajalehes ülestõusu kohta teate, siis tuli bolševike parteil tegutseda energiliselt, et ennetada ajutise valitsuse poolt ettevõetavaid surveabinõusid. Kerenski ajutine valitsus saatis 6. novembril soomusautod partei häälekandjat „Rabotši Putj“ sulgema, kuid töölistel ja sõdurid tõrjusid selle tagasi ning tund aega hiljem ilmus ajalehe number ajutise valitsuse kukutamise üleskutsega. Ülestõus oli sellega alanud. Samal ööl maapaost tagasi jõudnud Lenin võttis ülestõusu juhtimise enda kätte ja järgmisel päeval, s. o. 7. novembril kuulutas ristleja „Aurora“ kahuripaukudega Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni algust. Sama päeva õhtul avati Smolnõis II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress, kui linnas oli suur osa valitsusasutusi revolutsiooniliste jõudude poolt üle võetud. Kongress kuulutas avalikult, et „tuginedes tööliste, soldatite ja talurahva määratu suure enamuse taatele, tuginedes Petrogradis teostunud tööliste ja garnisoni võidukale ülestõusule, võtab kongress võimu enda kätte“. 8. novembril öösel vastuvõetud rahudekreet tegi kõigile sõdivaile pooltele ettepaneku rahu sõlmimiseks, ja samal ööl likvideeris maadekreet mõisnike eraomanduse maale. 150 miljonit tiinu maad anti maapuuduses olevaile talupoegadele. Järgmiste kuude jooksul levis nõukogude võim

üle kogu Venemaa, vaatamata kontrrevolutsiooni äpardumisele määratud vastupanule.

Sotsialismi võit Venemaal oli tingitud reast tingimustest ja eeldustest, missuguseid analüüsib põhjalikult seltsimees Stalin artiklis „Oktoobrirevolutsioon ja vene kommunistide taktika“.

Kokkuvõttes seisnevad soodustavad asjaolud järgnevas:

„1) Oktoobrirevolutsiooni ees seisis niisugune võrdlemisi nõrk ja vähekoogenenud vaenlane nagu vene kodanlus. Vene kodanlusel, kes majanduslikult polnud veel tugev ja sõltus täielikult valitsuse tellimistest, polnud ei poliitilist iseseisvust ega küllaldast initsiatiivi, mis on tarvilikud, et leida väljapääsu olukorrast.

2) Oktoobrirevolutsiooni eesotsas seisis niisugune revolutsiooni-line klass nagu Venemaa töölisklass, lahingutes karastatud klass, kes lühikese ajaga oli kaks revolutsiooni läbi teinud ja kolmanda revolutsiooni eelõhtuks võitluses rahu, maa, vabaduse ja sotsialismi eest oli võitnud endale rahvajahi autoriteedi.

3) Venemaa töölisklassil oli revolutsioonis niisugune tõsine liitlane nagu kehtvalurahvas, kes moodustas talurahvast elanikkonna määratu suure enamuse.

4) Töölisklassi eesotsas seisis niisugune poliitilistes võitlustes järeleproovitud partei nagu bolševike partei.

5) Oktoobrirevolutsioon algas niisugusel hetkel, mil imperialistlik sõda oli alles hoos, mil tähtsamad kodanlikud riigid olid lõhestatud kaheks vaenuliseks leeriks, mil nad, olles seotud sõjaga üksteise vastu ja nõrgestades üksteist, polnud suutelised tõsiselt segama „Vene asjadesse“ ja aktiivselt välja astuma Oktoobrirevolutsiooni vastu.“ (ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, lk. 199—200).

Oktoobrirevolutsioon tähendas ajaloos täiesti uut kategooriat, missugusele polnud võrdset seniste revolutsioonide hulgas. Sepised revolutsioonid olid tähendanud ainult ühe kurnajate klassi asendumist teise klassiga ja kurnamise enese püsimist. Oktoobrirevolutsioon Venemaal aga kuulutas kõigile kurnatuile, et on alanud rahvusvaheline proletariaadi-revolutsioon, mis hävitab inimese igasuguse kurnamise inimese poolt, igasuguse sotsiaalse ja rahvusliku rõhumise.

„Oktoobrirevolutsiooni ülemaailmne tähtsus ei seisa ainult selles, et see on ühe maa suureks algatuseks läbimurde tekitamisel imperialismi süsteemis ja esimeseks sotsialismi koldeks imperialistlike maade ookeanis, vaid ka selles, et ta moodustab maailmarevolutsiooni esimese etapi ja tema edasise hargnemise võimsa baasi.“ (Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 91—92, Tallinn, 1945.)

Juba Marx ja Engels olid kuulutanud, et kapitalismi ja sotsialismi vahel peab esinema üleminekuperiood ja näitasid, et selle ajajärgu riigivormiks võib olla üksnes revolutsiooniline proletariaadi diktatuur. Proletaarse revolutsiooni teooriale ja taktikale lõpliku kuju andsid aga alles Lenin ja Stalin.

Seltsimees Stalin tõestas, et „proletariaadi diktatuuri, üleminekut kapitalismilt kommunismile tuleb vaadelda mitte kui kiiresti mööduvat perioodi rea „kõige revolutsioonilisemate“ aktide ja dekreetide näol, vaid kui tervet ajaloolist epohhi täis kodusõda ja väliseid kokkupõrkeid, visa organiseerimistööd ja majanduslikku ülesehitust, pealetungi ja taandumist, võite ja kaotusi. See ajalooline epohh on vajalik mitte üksnes selleks, et luua majanduslikud ja kultuurilised eeldused sotsialismi täielikuks võiduks, vaid ka selleks, et anda proletariaadile võimalus esiteks — kasvatada ja karastada ennast kui jõudu, kes suudab valitseda maad, teiseks — ümber kasvatada ja ümber teha väikekodanlikke kihte sotsialistliku tootmise organiseerimist tagavas suunas“. (J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 24—25, Tallinn, 1945.)

„Oktoobrirevolutsioon kummutas trotskistliku eksiarvamuse, nagu võiks sotsialism võita ainult kogu maailmas üheaegselt. Ta näitas, ... et on täiesti võimalik proletariaadi läbimurd imperialistlikust rindest kuskil ühes või mitmes kohas, et sotsialismi võit on võimalik esialgu mitmel või isegi ühel maal eraldi, et sotsialismi üheaegne võit kõigis maades on võimatu seepärast, et kapitalismi arenemine neis maades on ebahütlane, et sotsialism jõuab võidule esialgu ühel või mitmel maal, kuna ülejäänud maad mõne aja kestel jäävad kodanlikeks maaedeks ...“ (UK(b)P ajalugu. Lühikursus, lk. 166.)

Selle teooria hiilgav tõestamine tegelikkuses oli eriti suure kaalu ja tähtsusega rahvusvahelise proletariaadi suhtes, kuna see ... „annab üksikute maade proletaarlastele revolutsioonilise perspektiivi, päästab valla nende initsiatiivi oma rahvusliku kodanluse ründamisel, õpetab neid kasutama sõja olukorda niisuguse rünnaku organiseerimiseks ja kindlustab nende usku proletaarse revolutsiooni võidusse“. (UK(b)P ajalugu. Lühikursus, lk. 168.)

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon andis proletariaadi diktatuurile ka uue riigivormi — nõukogud, mis on saanud pärast sotsialismi võitu kõrgeimat tüüpi demokraatiaks kõigile NSV Liidu kodanikele.

Kapitalismilt ülemineku sotsialismile toimus Nõukogude Liidus äärmiselt kiiresti. Tehniliselt 50—100 aastat mahajäänud tsaari-Venemaa ehitati vähem kui kahekümne aasta jooksul eesrindliku põllumajandussüsteemiga ja kõrgesti arenenud tööstusega maaks. See näitas, et „...proletariaat võib edukalt valitseda riiki ilma kodanluseta ja kodanluse vastu, et ta võib edukalt tööstust üles ehitada ilma kodanluseta ja kodanluse vastu, et ta võib edukalt juhtida kogu rahvamajandust ilma kodanluseta ja kodanluse vastu, et ta võib edukalt sotsialismi üles ehitada, kapitalistlikule ümbrusele vaatamata“. (Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 154.)

Oktoobrirevolutsioon lahendas rea küsimusi, mis olid sajandeid seisnud lahendamata.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon lahendas agraarküsimuse, missugust lahendamist seltsimees Stalin võrdleb sügava revolutsiooni-

lise pöördena, mille tagajärjed on võrdsed 1917. a. Oktoobrirevolutsiooniga.

Sellega lahendati ühe hoobiga kolm sotsialistliku ülesehitustöö küsimust: 1) likvideeriti kulakluse klass, kui maa arvukaim ekspluateerijate klass ja kapitalismi restaureerimise kants, 2) viidi töötava rahva arvukaim klass, talupoegkond, sotsialistliku majapidamise teele ja 3) anti sotsialistlik baas kõige laialdasemal ja eluliselt tarvilikumal ning samaaegselt kõige mahajäänud alal — põllumajanduses.

Põllumajanduses esinevat sajanditepikkust mahajäävust ei oleks suudetud muul teel likvideerida nii lühikese ajaga kui ainult kollektiviseerimisega.

Nõukogude võimu poolt suunatava agraarpoliitika elujõulisust näitas parimini Suur Isamaasõda.

Uhtlasi lahendati mahajäävuse küsimusi tööstuse alal. Meie maa sai ennatsalgava töö ja bolševike partei targa ning ettenägeliku juhtimise läbi võimsaks eesrindlikuks industriaalriigiks ja maailmas parimini ja põhjalikumalt mehhaniseeritud sotsialistliku suurpõllumajanduse maaks.

„Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon lahendas rahvusküsimuse, lõhkudes tsaari-Venemaa „rahvaste vangla“ ukсед ja rahvad-paariad, rahvad-orjad esmakordselt inimkonna ajaloos tõusid tööpoolest vabade ja tööpoolest võrdsete rahvaste seisundisse, nakatades oma eeskujuga kogu maailma rõhutud rahvaid.“ (Stalin, Leninismi küsimusi, v. k. lk. 178.)

Ei tohi hetkekski unustada, et Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon pani tegelikult aluse ka Eesti rahvusriiklusele ja sõltumatusele. Esimese Eesti autonoomse nõukogude vabariigi rajas eesti töölikond juba oktoobripäeval, saavutades võidu nii saksa parunite kui ka eesti oma jultunud kodanluse üle. Pärast seda, kui nendesamade mõisnike ja kodanlaste palvel kohalekutsutud saksa keisririigi okupatsiooniväed, kes lämmatasid julmalt noore nõukogude vabariigi, olid sunnitud lahkuma, kuulutati Eestis välja Eesti Tööraha Kommune, mille puhul ei või jätta rõhutamata, et ta ei kuulunud Vene Föderatsioonile. Nõukogude riigi lojaalsest suhtumisest uude töötava rahva riiki annab parimini tunnistust seltsimees Stalini sõnavõtt „Pravdas“: „Nõukogude Venemaa pole läänealasi kunagi vaadelnud oma valdusena; ta on alati olnud seisukohal, et need alad moodustavad neil elavate rahvaste töötavate masside lahutamatu valduse, et neil töötavatel massidel on täielik õigus ise määrata oma poliitilist saatust.“ Eelpooltoodud tsitaat kinnitab täiel määral, et nõukogude kord Eestis on pikaajalise arengu, raske ja kangelasliku klassivõitluse tulemus ega ole milgi määral vastuoluline nähe eestlase mentaliteedile ega ajaloolisele arenemisele, veel vähem aga kustki väljastpoolt peale sunnitud.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 32. aastapäeva võtavad vennalikus sõpruses töötavad Nõukogude Liidu rahvad vastu rahvus-

vahelises olukorras, kus Nõukogude Liit koos rahvademokraatia maade rahvastega peavad ennastsalgavat võitlust püsiva ja demokraatliku rahu eest. Kogu maailma töötajad jälgivad erütusega lääne-imperialistide jultunud sepitsusi uue, kolmanda maailmasõja sütitamise eesmärgil ja üksikuid leegitsevaid sõjakoldeid, mis hoitakse põlemas esijoones Ameerika Ühendriikide poolt. Ameerika Ühendriigid on oma ämblikuvõrku haaranud kõigi lääne-euroopa riikide majanduselu. Hiljutine naela kursi devalveerimine Inglismaal kutsus esile viivitamatu niigi madala elatusstandardi langemise terves reas riikides, kes kuuluvad nn. maršalliseeritud maade blokki. Sealjuures ei oska nende riikide pandud juhid ette näha, milleni see viib.

Ameerika Ühendriikide sõjasütitajate tegevus otsib endale ikka avaramaid söödamaid. Lääne-Euroopa maades külvatakse laimu ja vaenu kõigi rahuarmastajate ja progressiivset ülesehitustööd tegevate rahvaste ja riikide vastu, esijoones aga Nõukogude Liidu kui järjekindlaima ja tugevaima ning seega kardetavaima paljastaja vastu. Ameerika imperialistlike monopolivaldajate poolt teostatavast õõnestustööst ja selle eesmärkidest andsid parima tõendi neil päevil Ungaris lõppenud rahvavaenlaste protsessi materjalid.

Nõukogude Liit väljus Suurest Isamaasõjast tugevana ja võimsamana kui ükski teine riik, ta rahvusvaheline autoriteet kõigi maade töötajate silmis on suurem kui kunagi varem, ta rahvaste ühtlus on kindlam kui enne sõda, ta kaitsevõime ja sõjakogemused on võrratult suuremad kui kapitalistlikel riikidel. Nõukogude Liit koos rahvademokraatia maadega moodustab võimsa imperialismivastase rinde, mis on takistuseks Ameerika imperialistide maailmavallutamise plaanide teostamisel. Ja siit on pärit see ennenägematu surveabinõude, petmise, santaaži ja hirmutamise kampaania põhjus. Kõik Nõukogude Liidu mõistlikud ettepanekud aatomirelva rahvusvahelise kontrolli alla võtmiseks on seniajani jooksnud ummikusse Ameerika Ühendriikide tegevuse tõttu, kes arvas end olevat aatomienergia kasutamise monopolisti seisukohal ja võivat dikteerida teistele mistahes majanduslikke ja poliitilisi samme.

Nüüd, kui on äkki lõhkenud Ühendriikide poolt puhutud seebimull, ja üks alatus saab avalikuks teise järel ning selgub imperialistide õige pale, suureneb kahtlemata Nõukogude Liidu vastane laimukampaania veelgi. See demokraatiavastaste imperialistide ja nende palgaliste suuvoodrite hüsteeriline kära on ainult puhtakujuline hirm juba alanud, eeloleval ajal üha suuremaid mõõteid võtva kriisi, kapitalistliku korra hävingu ees. Selle tulemuseks on neis riikides rahvaste vabaduste, õiguste, suveräänsuse ja sõltumatuse veelgi suurem vägistamine „kommunismi ohu“ vältimise sildi all. Kõik see räägib, et imperialistlik leer on nõrkemas, et kaasaegne kapitalism on roiskuv ja surev, viimastes krampides.

See nõuab aga ühtlasi demokraatliku rinde täit valvsust ja tähele-

panelikkust, et vajaduse korral anda otsustav vastulööök hullunud imperialismi võimalikele meeletikele väljaastumistele.

Teiselt poolt aga tähistab Nõukogude Liidu vennalike rahvaste pere Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kolmekümne teist aastapäeva üldrahvaliku poliitilise ja tootmise tõusu olustikus. Meie töölised, kolhoosi talurahvas ja intelligents on töötanud eeskujulikult parastsõjaaegse stalinliku viisaastaku täitmisel ja ületamisel. Terves reas tööstusharudes on juba ületatud viisaastaku plaanid. Silmnähtava kiiruga toimub Liidu rahvaste materiaalse ja kultuurse taseme tõus. Meie kodumaa on asunud edasise hüveolu kindlustamiseks uute hiigelpaanide teostamisele. Grandioossed looduse ümberkujundamise plaanid on võimalikud ainult Nõukogude Liidus, kus teaduse ja tehnika viimasedki saavutused on suunatud ainult rahuliku ülesehitustöö teenistusse.

Nõukogude Eesti on asunud uude ajaloolisse arenemisjärku, mis on sama kaugeulatava tähtsusega nagu seda oli rahva orjastamise akt. Meie mahajäänud ja kapitalismi igandeid haudiva üksikpõllunduse süsteem on andnud aset rahva progressiivsema ja selgepilgulisema osa algatusel kollektiivsele põllumajandussüsteemile. Selle süsteemi üleolek ja suurem tootlikkus seoses laiaulatusliku mehhaniseerimisega võimaldab meil ka senisest enam tõsta meie tööstuse tootlikkust, anda talle töökäsi, vajalikke kohalikke toormaterjale ja ühtlasi tõmmata meie talupoega sotsialistliku kultuuri ringi.

Kogu eesti töötav rahvas on oma elu ja saatuse lõplikult ja tagasi-pööramatult ühendanud sotsialismi arenguga.

Meie rahvas on jõudnud kõigutamatule veendumusele, et koondudes nõukogude võimu ja bolševike partei ümber sammub eesti rahvas koos teiste nõukogude rahvastega seda teed, mille rajas Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon.

Meie ees seisvad suured ajaloolised ülesanded kutsuvad meie kodumaa töötajaid andma kogu oma jõu ja oskused rahvamajanduse ja kultuuri taastamiseks ja tõstmiseks enneolematule tasemele.

Elagu Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon!

Elagu suur Nõukogude Liit ja nõukogude rahvaste suur juht Stalin!

J. V. Stalini õpetus kommunistlikust kasvatuses ja koolist.

Prof. E. GOLANT.

Nõukogude kool ja pedagoogika arenevad Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini õpetuse alusel. Seltsimees Stalini, suure Lenini geniaalse järglase, sotsialismi suurte võitude innustaja ja organiseerija, kaasaja suurima teadlase esinemis on kommunistliku kasvatuses küsimused lahendatud nende kogu ulatuses. Partei otsustes, mis on vastu võetud seltsimees Stalini juhtimisel, antakse põhimõttelised ja ühes sellega ülimalt konkreetsed juhendid koolide tööst. Seltsimees Stalini õpetus ja tema tark juhtimine kindlustasid kultuurirevolutsiooni võidu meie maal, nõukogude kooli seninähtamatu tõusu.

Kultuurirevolutsioon ja selle ülesanded.

Seltsimees Stalin pühendas palju tähelepanu kultuurirevolutsiooni põhimõttelisele küsimusele. Juba V. I. Lenin näitas, et kultuurirevolutsiooni poliitiliseks eelduseks on võimu vallutamine töölisklassi poolt. Arendades Lenini õpetust tegi seltsimees Stalin kindlaks proletariaadi diktatuuri tähtsuse uue ühiskonna ülesehitajate ettevalmistamisel.

„See ajalooline epohh,“ viitas seltsimees Stalin, „on vajalik mitte üksnes selleks, et luua majanduslikud ja kultuurilised eeldused sotsialismi täielikuks võiduks, vaid ka selleks, et anda proletariaadile võimalus, esiteks — kasvatada ja karastada ennast kui jõudu, kes suudab maad valitseda, teiseks — ümber kasvatada ja ümber teha väikekodanlikke kihte sotsialistliku tootmise organiseerimist tagavas suunas!“

Revolutsiooni tähtsust kaadri ettevalmistamisel kinnitas praktika, ja seltsimees Stalin pidas vajalikuks seda ära märkida: „Kas Venemaa praktika pole näidanud, et proletaarse võimu ajal kasvab tööliste hulgast pärit juhtide kaader sada korda kiiremini ja põhjalikumalt kui kapitali võimu ajal.“²

Pärast võimu vallutamist töölisklassi poolt pole kultuurirevolutsioon üksnes teostatav, vaid ka paratamatu sotsialismilõplikuks võiduks. Seda teesi arendasid geniaalse ettenägelikkusega Lenin ja Stalin. Oma väljapaistvas artiklis „Kooperatsioonist“ näitas Lenin 1923. a., et „täieliku koopereerimise tingimusel me seisak-

¹ J. V. Stalin. Teosed, VI kd., lk. 110. Tallinn, 1948.

² J. V. Stalin. Teosed, VI kd., lk. 83—84.

sime mõlema jalaga sotsialistlikul pinnal", kuid „täielik koopereerimine on võimatu täieliku kultuurirevolutsioonita”.³ Arendades seda õpetust ütleb seltsimees Stalin:

„Vanalt ühiskonnalt päritud vanad kombed ja harjumused, traditsioonid ja eelarvamused on sotsialismi ohtlikumad vaenlased... Võitlus nende traditsioonide ja harjumuste vastu, tingimatu vabanemine neist kõigil meie töö aladel ja lõpuks uute põlvkondade kasvatamine proletarise sotsialismi vaimus on sellepärast nendeks meie partei järjekordseteks ülesanneteks, millede täitmiseta on võimatu sotsialismi võit.”⁴

Ebatavalise sügavuse ja piiritu täpsusega töötas seltsimees Stalin läbi küsimuse proletariaadi diktatuuri tingimusi loodava kultuuri iseloomust. Kõnes Ida Kommunistliku Ulikooli töötajaile 1925. a. ja seejärel partei XVI kongressil iseloomustab seltsimees Stalin kultuuri proletariaadi diktatuuri puhul sotsialistlikuna oma sisult ja rahvuslikuna vormilt, mille ülesandeks on kasvatada rahvahulki internatsionalismi vaimus ja kindlustada proletariaadi diktatuuri.⁵ Selles klassikalises sõnastuses konstateerib seltsimees Stalin, et kultuur, mis luuakse NSV Liidus, s. t. sotsialistlikul maal, on sisult sotsialistlik. Kuna proletariaadi diktatuur likvideeris inimese kurnamise inimese poolt ja viib hävimisele ühiskonna jagunemise klassidesse, siis muutub uus kultuur kõigi inimeste omanduseks, osutub üldinimlikuks kultuuriks. Uhes sellega vaid see kultuur, mis arvestab rahva iseärasusi, vaid emakeelt kasutav kirjandus ja kunst suudab luua tingimused üksikute rahvaste loominguiliste jõudude ja võimete igakülgseks arenemiseks.

Leninlik-stalinlik rahvuspoliitika, olles kindlustanud NSV Liidu rahvaste kultuuri seninähtamatu tõusu, on läbi proovitud enam kui 30-aastase ülesehitustöö kogemuste najal. Juba oma aruandes NSV Liidu Konstitutsiooni projektist võis seltsimees Stalin konstateerida, et „NSV Liidu rahvaste pale on põhjalikult muutunud, et neis on hävinud vastastikuse usaldamatuse tunne, et neis on arenenud vastastikuse sõpruse tunne ja sel kombel on loodud rahvaste tõeline vennalik koostöö ühtse liitriigi süsteemis”.⁶ XVIII parteikongressil võis seltsimees Stalin iseloomustada NSV Liidu rahvaste sõprust ühe nõukogude ühiskonna arengut edasiviiva jõuna. Suures Isamaasõjas oli nõukogude rahvaste sõprus meie võitude tähtsamaks teguriks.

Kultuurirevolutsiooni õpetus on seltsimees Stalinile tegevusjuhiseks. Seda ellu viies viitas seltsimees Stalin parteikongressidel neile konkreetseile ülesandeile, mis tuleb lahendada.

Partei XV kongressil, kollektiviseerimiskongressil, esitas seltsimees Stalin, vastavalt õpetusele kultuurirevolutsiooni tähtsusest sotsialismi

³ V. I. Lenin. Teosed, XXVII kd., lk. 397.

⁴ J. V. Stalin. Teosed, VI kd., lk. 243—244.

⁵ J. V. Stalin. Teosed, VII kd., lk. 133.

⁶ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 454.

võiduks, ülesande arendada laialt kultuurirevolutsiooni, „tugevdada võitlust töölisklassi ja talurahva töötajate kihtide kultuurilise tõusu eest“.⁷

Partei XVI kongressil, hargnenud sotsialistliku pealetungi kongressil, viitas seltsimees Stalin, et „nüüd on peaasi siirduda kohustuslikule algõpetusele“, et „niisugune siirdumine tähistab otsustavat sammu kultuurirevolutsiooni alal“.⁸

Partei XVII kongressil märkis seltsimees Stalin, et kultuuriline kuristik linna ja maa vahel täitub. Tehti otsuseks viia ellu seitsmeaastane koolikohustus mitte üksnes linnas, vaid ka maal, ja likvideerida kirjaoskamatus täiskasvanud elanikkonna keskel.

XVIII parteikongressil iseloomustas seltsimees Stalin määratud saavutusi laste ja täiskasvanute õpetamise alal tõelise kultuurirevolutsioonina. Siin leidis tõestamist eespoolkäsiteldud õpetus kultuurirevolutsiooni hädavajalikkusest, et kindlustada NSV Liidus sotsialismi täielikku võitu ekspuaterivate klasside hävitamise alusel.

Arendanud edasi partei XVIII kongressil marksistlik-leninlikku riigiteooriat, millel on ülisuur teoreetiline ja praktiline tähtsus, määras seltsimees Stalin samuti kindlaks kultuurharidusliku töö koha riiklikus tegevuses. Sotsialistliku riigi funktsioonide hulgas viitas seltsimees Stalin majanduslik-organiseerivale ja kultuurhariduslikule tegevusele. Kuid sotsialistliku riigi arenemise esimeses faasis, Oktoobrirevolutsioonist ekspuaterivate klasside kaotamiseni, polnud sel funktsioonil, mille eesmärgiks oli uue, sotsialistliku majanduse võrsete arendamine ja inimeste ümberkasvatamine kommunismi vaimus, veel tõsist ulatust. Alles teises faasis, linna ja küla kapitalistlike elementide likvideerimisest sotsialistliku majandussüsteemi täieliku võiduni ja uue konstitutsiooni vastuvõtmiseni, omandas majanduslik-organiseeriv ja kultuurhariduslik tegevus laiema ulatuse. Kultuurirevolutsiooni organiseerimine muutus üheks riigi põhiülesandeks. See kindlustaski viimase eduka elluviimise.

Partei XVIII kongressil viitas seltsimees Stalin uue, rahvaliku, sotsialistliku intelligentsi võrsumisele kui ühele kultuurirevolutsiooni kõige tähtsamale tulemusele. Kuid kultuurirevolutsioon polnud veel kaugeltki lõpule viidud. Märkides edasise perspektiive ütles seltsimees Stalin: „Me tahame teha kõik töölisel ja kõik talupojal kultuurseiks ja haritud inimesteks ja me teeme seda aja jooksul.“⁹ XVIII parteikongress otsustas teostada üldise keskhariduse linnas ja viia lõpule maal ning rahvusvabariikides üldine seitsmeaastane haridus, laiendades seega kümneaastast haridust. Need määratud ülesanded vastasid täielikult uuele arengujärgule, millesse NSV Liit astus

⁷ J. V. Stalin. Teosed, X kd., lk. 323 (vene k.).

⁸ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 10. tr., lk. 384.

⁹ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 534.

kolmandal viisaastakul, nimelt „klassideta sotsialistliku ühiskonna ülesehituse lõpuleviimisele ja järkjärgulisele siirdumisele sotsialismilt kommunismile, millal omandab otsustava tähtsuse töötajate kommunistlik kasvatus, kapitalismi igandite võitmine inimeste — kommunismi ülesehitajate — teadvuses“.¹⁰

Suur Isamaasõda pidurdas ülesseatud ülesannete teostamist. Sõja järgne viisaastak 1946—1950 on taastamisperioodiks ja kultuurilise ülesehitustöö väga edukaks edasiarendamiseks meie maal.

Teooria osa ja üldhariduse ülesanded.

Jätkates ja arendades Marxi-Engelsi-Lenini õpetust kasvatuses ja hariduses tõstab seltsimees Stalin põhiülesandena kõrvalekaldumatult esile teooria ja tehnika omandamise ning kasvatuses kommunistliku kõlbluse vaimus.

Seltsimees Stalin määratles piiritu täpsusega teadmiste iseloomu, mille omandamine on kommunistliku kasvatuses kõige tähtsamaid ülesandeid. Tõelikult teaduslikud teadmised rajanevad dialektilisele materialismile, mis on proletariaadi maailmavaade. Eesrindlik teadus peab teenima rahvast, sel peab olema „julgest, otsustavust purustada vanu traditsioone, norme, seisukohti, kui need muutuvad vananevniiks, kui need muutuvad edasilikumise piduriks“, see peab „loomu uued traditsioonid, uued normid, uued seisukohad.“¹¹

Teoreetilised teadmised peavad olema seotud sotsialistliku ülesehitustöö ülesannetega, praktikaga. Kõigile on tuntud seltsimees Stalini juhend, et vaid teooria „võib anda liikumisele veendumuse, orienteerimisjõu ja ümbritseva elu sisemise seose mõistmise... võib aidata praktilikal aru saada mitte ainult sellest, kuidas ja kuhu liiguvad klassid olevikus, vaid ka sellest, kuidas ja kuhu peavad nad liikuma lähimas tulevikus“. Seejuures „muutub teooria abstraktseks, kui ta ei ole seotud revolutsioonilise praktikaga, täpselt niisama, nagu praktika muutub pimedaks kui ta ei valgusta oma teed revolutsioonilise teooriaga“.¹² Teooria ja praktika seose paratamatust rõhutab seltsimees Stalin ka stahaanovlaste üleliidulisel nõupidamisel: „Teadus, mis on katkestanud seose praktikaga, kogemustega — mis teadus see on?“¹³

Rõhutades teooria suurimat tähtsust sotsialistlikus ülesehitustöös pöördub seltsimees Stalin üha noorsoo poole üleskutsega o m a n d a d a t e a d u s t. Kommunistliku noorsooühingu VIII kongressil 1928. a.

¹⁰ UK(b)P XVIII kongressi resolutsioonid. Riiklik Poliitiline Kirjastus, 1939, lk. 9.

¹¹ Seltsimees Stalini kõne kõrgema kooli töötajate vastuvõtul. Riiklik Poliitiline Kirjastus, 1938, lk. 4.

¹² J. V. Stalin, Teosed, VI kd., lk. 88.

¹³ J. V. Stalin, Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 445.

ütles seltsimees Stalin: „Et ehitada, on vaja teada, on vaja omandada teadust, aga et teada, on vaja õppida, õppida, õppida visalt, kannatlikult . . . T e i e ees seisab kindlus ja teda, seda kindlust, kutsutakse teaduseks oma arvukate teaduseharudega. Selle kindluse peab noorsugu võitma, kui ta tahab olla uue elu ehitaja, kui ta tahab olla vana elu tõeliseks vahetuseks.¹⁴

Seltsimees Stalini õpetus teooria osast ja paratamatusest seda omandada etendas määratud osa meie kooli ülesehitustöös. UK(b)P KK ajalooline otsus 5. septembrist 1931. aastast konstateeris, et kool peab ette valmistama igakülgset arenenud sotsialismi ülesehitajaid, kes valdavad hästi teaduste aluseid (füüsika, keemia, matemaatika, emakeel, maa-teadus jt.) ja tehnikat, seovad teooria praktikaga. UK(b)P 25. augusti 1932. a. otsuses nõutakse, et õppematerjal seisaks teaduslikul tasemel, et seda käsiteldaks süstemaatiliselt, ilma igasuguse pealiskaudse lihtsustamiseta, et see rahuldaks ajaloolisuse põhimõtet, kaasa arvatud tähtsaimad teadmised, mis puudutavad NSV Liidu rahvaste rahvuskultuuri, et õppematerjal oleks ulatuselt ja sisult lastele jõukohane. Seltsimees Stalini õpetuse alusel tõstab nõukogude kool päevast päeva haridustöö teaduslikku taset, taotelles ette valmistada uue ühiskonna kulturseid ülesehitajaid.

Üldhariduse põhiülesanne on dialektilis-materialistliku maailmavaate kujundamine. Selle ülesande lahendamisel omab erandlikku tähtsust marksistlik-leninliku teaduse omandamine ühiskonnast, mis määras kindlaks vältimatu liikumise kommunistide ja selle liikumise teed. „Marksistlik-leninliku teooria jõud,“ kirjutab seltsimees Stalin, „seisab selles, et ta võimaldab parteil orienteeruda olukorras, mõista ümbritsevate sündmuste seismist sidet, ette näha sündmuste käiku ja tunnetada mitte ainult seda, kuidas ja kuhu arenevad sündmused olevikus, vaid ka seda, kuidas ja kuhu nad peavad arenema tulevikus.“¹⁵

Määratu suurt tähelepanu pühendab seltsimees Stalin ajaloolise teaduse küsimustele. Tema arvukad esinemised ses küsimuses purustasid antimarksistlike ajalookonstruktsioonide katsed ja löid ülimalt täpse aluse tõelikult teadusliku ajaloo läbitöötamiseks, määrasid kindlaks õppekursuste sisu ja ülesehituse.

Ajalookursuste materjali küsimuses konstateeris UK(b)P KK otsus 16. maist 1934. aastast, et on tingimata vaja kindlustada ajaloo õpetamist tähtsaimate sündmuste ja faktide käsitlemisega kronoloogilises järjestuses, ajalooliste tegelaste iseloomustamisega. Sel alusel on vaja sooritada ajalooliste sündmuste valik ja üldistamine, mis juhiavad õpilase marksistlikule ajaloomõistmisele. Ainult õppekursuse seegune sisu tagab ajaloo teadliku õpetamise ega asenda seda abstraktsete sotsioloogiliste skeemidega. Nõuded õppekursuse sisule

¹⁴ Kogumik „Stalin komsomolist“, lk. 209.

¹⁵ UK(b)P ajalugu. Lühikursus. RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn, 1946, lk. 348.

määravad ka selle ülesehituse: seda tuleb käsitleda kindlate kronoloogiliste perioodide järgi — vana-aeg, keskaeg, uusaeg.

Seltsimees Stalini, Kirovi ja Ždanovi märkustes ajalooõpikute konspektide kohta on esile tõstetud nõue, et ajalooliste sündmuste analüüsimisel näidata nende progressiivseid külgi, seejuures ka ekspluaatorliku korra piirides. Nii omas progressiivset tähtsust näit. venelaste ristimine, mis soodustas hariduse levikut maal, kuigi selle ülesandeks oli religiooni istutamine rahva hulka. Eriti tähtis on näidata Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni rahvusvahelist tähtsust, mis avas uue ajastu inimkonna ajaloos, andis võimu töörahva kätte, hävitas ühel kuuendikul maakerast inimese kurnamise inimese poolt, vabastas arvukad rahvused sajandeid kestnud rõhumisest.

Ajalooõpetuse küsimuste läbitöötamine seltsimees Stalini poolt tõstis need enneolematule kõrgusele, lõi kõik tingimused, mis on vajalikud nende küsimuste edasiarendamiseks.

Tehnika omandamine.

Teaduse aluste omandamise aluseks seab seltsimees Stalin tehnika omandamise, eriteadlaste kaadri ettevalmistamise. Selle küsimuse nihutas seltsimees Stalin esile erilise teravusega ühenduses rahvamajanduse sotsialistliku rekonstrueerimisega.

Kõnes sotsialistliku tööstuse töötajate esimesel üleliidulisel konverentsil 1931. a. püstitas seltsimees Stalin nõude, et bolševikud omandaksid tehnika, kuna „rekonstrueerimisperioodil otsustab tehnika kõik“.¹⁶ Kõnes majandusmeeste nõupidamisel 1931. a. asetask seltsimees Stalin küsimuse tööliklassi omaenda tootmistehnilise intelligentsi loomisest. Kõnes Punaarmee Akadeemia lõpetajaile 1935. a. 4. mail viitas seltsimees Stalin, et pärast võimsa ja esmaklassilise tööstuse loomist tuleb peatähelepanu pöörata inimestele, kes on omandanud tehnika, kes on võimelised tehnikat rakendama ja seda edasi arendama ning püstitas loosungi: „Kaadrid otsustavad kõik.“¹⁷

1935. aastal, mil meie maal puhkes stahaanovlik liikumine ja arenes ennenähtamatu kiirusega, nägi seltsimees Stalin selles geniaalse ettenägelikkusega uute inimeste liikumist, tööstuse novaatoreid, kes on omandanud uue tehnika, ja esitas ülesande tööliklassi kultuurilis-tehnilise taseme tõstmiseks insener-tehniliste töötajate tasemeni. Ainult tööliklassi niisugune kultuurilis-tehniline tõus, viitas seltsimees Stalin, võib kaotada vastuolu aluse vaimse ja füüsilise töö vahel. Ainult see võib tagada niisuguse kõrge töötootlikkuse ja niisuguse tarbimishüviste külluse, mis on vajalikud siirdumiseks sotsialismilt kommu-

¹⁶ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 291.

¹⁷ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 434.

nismile. Vastavalt seltsimees Stalini juhendeile otsustas UK(b)P XVIII kongress rakendada ulatuslikke abinõusid selle ajaloolise ülesande teostamise tõsiseks edasiviimiseks.

Nii püstitab seltsimees Stalin plaanipäraselt, vastavalt sotsialistliku majanduse kasvule üha uusi nõudeid kaadri ettevalmistamise alal, kes suudavad kindlustada töötotlikkuse seninähtamatut tõusu ja viia kõrvalekaldumatult vastuolu kaotamisele vaimse ja füüsilise töö vahel.

Seltsimees Stalini õpetuses on samuti erakordselt tähtsaid juhendeid kaadri ettevalmistamise iseloomu kohta. Juba UK(b)P KK 1929. a. novembripäevakirja otsuses märgitakse, et meie kaadri peavad olema sügavad teadmised oma erialal, et ta peab omama laia ühiskondlik-poliitilist silmaringi ja olema masside tootmisalase aktiivsuse organiseerijaks. Edaspidistes otsustes kõrgemate koolide ja tehnikumide kohta pööratakse tähelepanu ühelt poolt teoreetilise ettevalmistuse süvendamisele ja teiselt poolt — seose tugevdamisele praktikaga.

Stahaanovlaste esimesel nõupidamisel esitas seltsimees Stalin suurepärase iseloomustuse, mis määrab need omadused, mida tuleb kasvatada nõukogude töötajais. Kes on stahaanovlased, küsib seltsimees Stalin, ja vastab, et need on „kultuursed ja tehniliselt ettevalmistatud inimesed, kes annavad töös täpsuse eeskujuga, kes oskavad hinnata ajategurit töös ja on õppinud aega arvestama mitte ainult minuteis, vaid ka sekundeis. Enamik neist on läbi teinud nõndanimeetatud tehnilise miinimumi ja jätkab oma tehnilise hariduse täiendamist“.¹⁸

Peatudes partei XVIII kongressil noore kaadri kasvatamisel ja kujundamisel rõhutas seltsimees Stalin tema ettevalmistamise otstarbekust teaduse ja tehnika üksikalade järgi vastavalt ettevalmistatavate spetsiaalsusele. Rööbiti sellega nõudis seltsimees Stalin igalt spetsialistilt-bolševikult marksistlik-leninliku ühiskonnateaduse tundmist. Seda teesi põhjendades andis seltsimees Stalin järgmise suurepärase juhatuse:

„Kuid on olemas üks teaduseharu, mille tundmine peab olema kohustuslik bolševikule kõigis teaduseharudes, see on marksistlik-leninlik teadus ühiskonnast, ühiskonna arenemise seadustest, proletaarsete revolutsiooni arenemise seadustest, sotsialistliku ülesehitustöö arenemise seadustest, kommunismi võidust. Ei saa pidada tõeliseks leninlaseks inimest, kes ennast nimetab leninlaseks, kuid on sulgunud oma spetsialiteeti, on sulgunud, ütleme, matemaatikasse, botaanikasse või keemiasse ning ei näe midagi väljaspool oma spetsialiteedist. Leninlane ei saa olla ainult temale meeldiva teaduseharu spetsialist, ta peab olema ühtlasi poliitik ja ühiskonnategelane, kes on elavalt huvitatud oma maa saatusest, kes on tuttav ühiskonna arenemise seadustega,

¹⁸ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 438.

oskab neid seadusi kasutada ja püüab olla aktiivne osavõtja maa poliitilises juhtimises.¹⁹

Uldine ja polütehniline haridus, kutsealalis-tehniline ettevalmistus, marksistlik-leninliku teaduse omandamine ühiskonnast — niisugused on need kõrged nõuded töötajate haridusele, mille on püstitanud Lenin ja Stalin. Sel alusel täitsid eesrindlikud nõukogude inimesed auga sõjalised ja tootmisalased ülesanded Suure Isamaasõja tingimuses. Sel alusel kindlustatakse pärast sõjaaegse ülesehitustöö tingimuses rahva ideeline kasvatamine, uute ülesannete lahendamine, mis seisavad meie suure kodumaa ees.

Meie silmade ees toimub vaimse ja füüsilise töö vahepiiri kadumise protsess. Eesrindlikud töölisdelegatsioonid lähenevad oma tasemelt inseneridele ja tehnikuile. Tootmistöö meetodite põhjaliku täiustamise eest on paljudele töölistele antud Stalini preemia. Teostades teaduse ja töö koostööd sooritab nõukogude haritlaskond suurt tööd tehniliste teadmiste levitamisel tööliste keskel, tööliste eesrindlike tootmisalaste kogemuste üldistamisel.

Kommunistliku kõlbluse kasvatamine.

UK(b)P ajaloo lühikursuses, partei XVIII kongressil ja reas muis esinemises näitas seltsimees Stalin suurima täpsusega materialistliku maailmavaate tähtsust, bolševismi omandamise vältimatust rahva kasvatamisel kommunismi vaimus. Eriline tähtsus on samuti seltsimees Stalini juhatusil kasvatustöö üksikute külgede kohta.

Vestluses esimese Ameerika töölisdelegatsiooniga rõhutas seltsimees Stalin, et igal NSV Liidu kodanikul on õigus uskuda mistahes usundit. Kuid „partei ei saa olla neutraalne usundi suhtes, ja ta teeb usuvastast propagandat kõigi ja igasuguste usundiliste eelarvamuste vastu...“ See seletub sellega, et partei „on teaduse poolt, aga usundilised eelarvamused räägivad teadusele vastu, sest igasugune usund on midagi vastandlikku teadusele“.²⁰ See seletub samuti paratamatusega „õõnestada tagurliku vaimulikkonna mõju, kes toetab eksploatatavaid klasse ja jutlustab kuulekust neile klassidele“.²¹ Seltsimees Stalini juhendid määratlevad täpselt usuvastase kasvatuse tee: edu tingimuseks on teaduse aluste õppimise õige ühendamine süstemaatilise võitlusega ebause vastu ühes vaimulikkonna tagurliku tegevuse paljastamisega.

Seltsimees Stalin avastas suure sügavuse ja täpsusega nõukogude patriotismi olemuse ja selle põhjaliku erinevuse kodanlikust šovinis-

¹⁹ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 526.

²⁰ J. V. Stalin. Teosed, X kd., lk. 132.

²¹ J. V. Stalin. Teosed, X kd., lk. 133.

mist. „Nõukogude patriotismi jõud seisneb selles,“ märgib seltsimees Stalin, „et selle aluseks pole rassilised või rahvuslikud eelarvamused, vaid rahva suur andumus ja truudus oma nõukogude kodumaale, meie maa kõigist rahvustist töötajate vennalik koostöö. Nõukogude patriotismis ühinevad harmooniliselt rahvaste rahvuslikud traditsioonid Nõukogude Liidu kõigi töötajate üldiste eluliste huvidega.“²²

Seega on nõukogude patriotism lahutamatus seoses NSV Liidu rahvaste sõprusega. See on uut, kõrgemat tüüpi patriotism, kuna ta tugineb nõukogude rahva poliitilis-moraalsele ühtsusele. Hinnates nõukogude rahva poliitilis-moraalse ühtsuse, rahvaste sõpruse ja nõukogude patriotismi tähtsust konstateeris seltsimees Stalin, et need on nõukogude ühiskonna arengu tõukejõududeks.

Nõukogude Liidu rahvad ilmutasid korduvalt elustavat nõukogude patriotismi. See avaldus sangaritegudes lahinguväljal ja rahulikus töös sotsialistliku kodumaa kasuks. Rööbiti sellega rõhutas seltsimees Stalin vajadust „arendada ja kultiveerida nõukogude patriotismi“.

Seltsimees Stalini õpetuses on nõukogude patriotism tihedas seoses proletaarse internatsionalismiga. Määratelles kommunistliku noorsooühingu ülesandeid ütles seltsimees Stalin 1925. a.:

„On vaja, et internatsionalismi vaim hõljuks alati komsomoli kohal... On vaja, et kommunistlikud noored õpiksid vaatlema meie revolutsiooni mitte eesmärgina iseendas, vaid abinõuna ja teona proletaarse revolutsiooni võidus kõigis mais.“²³

Proletaarse internatsionalismi ülesanded sõnastas seltsimees Stalin ebatavalise selgusega tervituses ULKNU VII üleliidulisele konverentsile 1932. aastal:

„Hoidke kõrgel leninliku internatsionalismi lipp, võideldge rahu ja sõpruse eest rahvaste vahel, kõvendage meie maa kaitset kapitalistliku invasiooni vastu, purustage vana orjuse ja eksploateerimise maailm, ehitage ja kindlustage uus, vabastatud töö ja kommunismi maailm...“²⁴

Nõukogude rahva püüdu rahule ja sõprusele rõhutas seltsimees Stalin üha Suure Isamaasõja perioodil ja sõjajärgsel ajal. Seltsimees Stalin ütles, et NSV Liidu rahvad austavad välismaa rahvaste õigusi ja iseseisvust ja ilmutasid alati valmisolekut elada rahu ning sõpruses naaberriikidega.

Seltsimees Stalini õpetused nõuavad koolilt tõsisemat tähelepanu nõukogude patriotismi ja internatsionalismi kasvatamisel. Kasvatada piiritut andumust ja armastust sotsialistliku kodumaa vastu, õpetada noorsugu kapitalismi vihkama, olema kodumaa surmakartmatuiks kaitsjaks, mehiseiks võitlejaks nagu maailma töörahva ürituse eest —

²² J. V. Stalin. Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, 4. tr., lk. 146.

²³ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 9. tr., lk. 187.

²⁴ Kogumik „Noorsoost“. Parteikirjastus, 1934, lk. 187.

mis võib olla üllam sellest nõukogude õpetajaskonna ees seisvast ülesandest.

Geniaalse lihtsuse ja sügavusega valgustas seltsimees Stalin esimesel kolhoosnikute-lööktöölise kongressil küsimust töö osast sotsialistlikus ühiskonnas:

„...sotsialism on rajatud tööle. Sotsialism ja töö on teineteisest lahutamatud... Sotsialism ei nõua mitte logelemist, vaid seda, et kõik inimesed töötaksid ausalt, töötaksid mitte teiste kasuks, mitte rikaste ning ekspluateerijate kasuks, vaid iseenda kasuks, ühiskonna kasuks.“²⁵

Klassikalises sõnastuses, mis on tuttav kõige laiemaile rahvahulkadele, näitas seltsimees Stalin, et sotsialistlik võistlus „teostab põhjaliku pöörde inimeste vaateis tööle, sest ta muudab töö alandavast ja raskest koormast, milleks seda peeti varem, au, kuulsuse ja sangarikkuse asjaks“²⁶.

Kommunistliku töösse suhtumisega on lahutamatult seotud distsipliinlik üsimus. Seltsimees Stalini juhendamisel avastavad piiritu täpsusega kommunistliku distsipliini erinevuse: teadlikkus, vabatahtlikkus ja koos sellega rangus. Need distsipliini omadused on omavahel lahutamatult seotud. „Raudne distsipliin ei välista, vaid eeldab allumuse teadlikkust ja vabatahtlikkust, sest ainult teadlik distsipliin võib olla tõepoolest raudne.“

Ausameelse töösse suhtumise ja teadliku distsipliini kasvatamine on kooli kõige tähtsamad ülesanded. Kool peab kasvatama inimesi, kes on võimelised kujunema kommunismi distsiplineeritud ülesehitajaiks, Nõukogude armee distsiplineeritud võitlejaiks.

Reas teis peatub seltsimees Stalin vajadusel suhtuda tähelepanelikult inimesse. Laialdaselt on tuntud seltsimees Stalini näpunäide, mille ta esitas kõnes Punaarmee Akadeemia lõpetajatele 1935. a., „et kõigist maailmas olevaist väärtuslikest kapitalidest kõige väärtuslikum ja kõige otsustavam kapital on inimesed, kaader“.²⁷

Esinedes metallurgidele ütles seltsimees Stalin:

„On vaja hoida iga võimelist ja arusaavat töötajat, hoida ja kasvatada teda. Inimesi on vaja hoolikalt ja tähelepanelikult kasvatada, nagu aednik kasvatab oma armastatud viljapuud. Kasvatada, aidata kasvada, anda perspektiiv, õigeaegselt edutada, õigeaegselt viia üle muule tööle, kui inimene ei tule asjaga toime.“²⁸

Tähelepanelikkus inimese vastu peab ühinema õigluse ja printipiaalsusega vastastikuseis suhteis. Sotsialismi ehitamisel on üli-suure tähtsusega kriitika ja enesekriitika. „Kui me,“ viitas seltsimees

²⁵ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 369—370.

²⁶ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 10. tr., lk. 393.

²⁷ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 11. tr., lk. 435.

²⁸ „Izvestija“ nr. 304, 29. dets. 1935.

Stalin, „nende või teiste seltsimeeste rahu pärast loobume enesekriit-
kast, kas siis pole selge, et midagi peale meie suure ürituse huku ei
saa sellest välja tulla?“

Kasvatustöö korraldamisel koolis on erandliku tähtsusega seltsimees
Stalini juhatus bolševiku tahtemadusist.

„Meie ei või sarnaneda lõtvunud inimestega,“ ütles seltsimees
Stalin, „kes põgenevad raskuste eest ja otsivad kerget tööd. Raskused
selleks olemas ongi, et nende vastu võidelda ja neid võita. Bolševikud
oleksid kindlasti hukkunud oma võitluses kapitalismi vastu, kui nad
ei oleks õppinud raskusi võitma.“²⁹

Püsivus takistuste võitmisel, iseloomukindlus ja julgus võivad aval-
duda täiel määral vaid püstitatud eesmärgi selguse korral. Seltsimees
Stalin rõhutab seda sügavuselt, jõult ja täpsuselt ületamatus pöördu-
mises Ašhabad—Moskva ratsasõidust osavõtjaille:

„Ainult eesmärgi selgus, püsivus eesmärgi saavutamisel ja iseloomu-
kindlus, mis purustab kõik ja igasugused takistused, võisid kindlus-
tada niisuguse kuulsa võidu. Kommunistide partei võib ennast õnni-
tella, kuna just neid omadusi kultiveerib ta meie ääretu kodumaa kõi-
gist rahvusist töötajate keskel.“³⁰

Inimeste kõrged kõlbelised ja tahtemadused sotsialistlikus ühis-
konnas loovad tingimused kiireks liikumiseks kommunismi kiirgavaile
kõrgusile. Koos sellega vaid sotsialistlik ühiskond tagab individuaal-
sete huvide rahuldamist ja kaitset. „Sotsialism,“ viitas seltsimees
Stalin, „ei eita, vaid ühendab individuaalsed huvid kollektiivi huvi-
dega. Sotsialism ei või loobuda individuaalseist huvidest. Suurima
rahulduse isiklikele huvidele suudab anda vaid ühiskond. Enamgi —
sotsialistlik ühiskond on isiklike huvide kaitse ainsaks kindlaks taga-
tiseks.“³¹

Bolševiku-leninlase iseloomujoonte määratlemine seltsimees Stalini
poolt on sotsialistliku humanismi avalduseks, mida on seltsimees Stalin
üksikasjaliselt läbi töötanud. Tõeline humanism ei eelda inimeste for-
maalset, vaid tegelikku võrdsust, tingimuste loomist nende suurimaks
arenemiseks. Selle eelduseks on inimese kurnamise hävitamine inimese
poolt, mis kindlustab ühiskonna õitsengu, tema katkestamatu edasiliik-
umise, ent rõõbiti sellega ka inimisiksuse kasvu.

Tõelise humaansuse vaimust on läbi imbunud ka partei otsused kas-
vatustööst koolis. Need rõhutavad kooli ja õpetaja visa kasvatustöö
vajadust ning ühiskondlike organisatsioonide ja vanemate kaasatõm-
bamist tööle. Rõõbiti sellega nõuavad need otsused tõsiselt võitlust kat-
setega istutada lastesse rahvavastast ideoloogiat, nagu ka võitlust

²⁹ J. V. Stalin. Teosed, VII kd., lk. 238.

³⁰ „Izvestija“ nr. 199, 26. aug. 1935. a.

³¹ J. V. Stalin. Leninismi küsimusi, 10. tr., lk. 612.

õpilaste ebaühiskondlike tegudega. Kõik see peab kaasa aitama laste kommunistlikule kasvatusel ja ühes sellega kindlustama koolis kindla korra.

Uut inimest iseloomustades pöördub seltsimees Stalin alati Vladimir Iljitš Lenini kuju poole.

„Valijad, rahvas peab nõudma oma saadikuilt,“ ütles seltsimees Stalin valimiseelsel koosolekul 1937. a., „... et nad oleksid niisama selged ja kindlad tegelased, nagu oli Lenin, et nad oleksid niisama julged lahingus ja halastamatud rahvavaenlastele, nagu oli Lenin... et nad oleksid niisama targad ja kaalujad keerukate küsimuste lahendamisel, kus on tarvis igakülgset orientatsiooni, nagu seda oli Lenin; et nad oleksid niisama õiglased ja ausad, nagu seda oli Lenin; et nad samuti armastaksid oma rahvast, nagu teda armastas Lenin.“³²

Lenini kujuga seod mõttes alati seltsimees Stalini, Lenini parima õpilase, tema ürituse geniaalse jätkaja, meie suure juhi, õpetaja ja sõbra nime.

Uue inimese iseloomujooned leidsid samuti oma väljenduse rea partei ja Nõukogude valitsuse väljapaistvate tegelaste (Dzeržinski, Frunze, Sverdlov) eredais stalinlikes iseloomustuis. Neis ei avastata üksnes suurepärase nõukogude inimeste individuaalseid iseärasusi, vaid ka uut tüüpi inimeste, tuliste nõukogude patriootide, taltsutamata teaduse kommunistide eest võitlejate üldisi iseloomujooni.

Rööbiti sellega rõhutas seltsimees Stalin kapitalismi igandite visadust inimeste teadvuses, hoolimata partei ja Nõukogude valitsuse määratud kasvatusloost, ja selgitab selle põhjuse. Inimeste teadvus, konstateerib seltsimees Stalin, jääb maha nende majanduslikust seisundist. Seepärast säilib kapitalistlike igandeid inimeste teadvuses ka siis, kui kapitalismi majanduslikud suhted on juba likvideeritud. Seejuures tuleb arvestada ka kapitalistliku ümbruse olemasolu, mis soodustab kapitalistlike igandite püsimist. Seltsimees Stalin rõhutab, et kommunismi kõrgem faas, kus viiakse ellu põhimõtte „igäühelt tema võimete järgi, igäühele tema tarvete kohaselt“ on teostatav üksnes siis, kui on hävitatud juurteni kapitalismi igandid inimeste teadvuses. Vastavalt sellele konstateeris partei XVIII kongress, et järkjärgulise siirdumise perioodil sotsialismilt kommunismile omab otsustavat tähtsust töötajate kommunistlik kasvatus, kapitalismi igandite väljajuurimine kommunismi ülesehitajate teadvusest.

Kool ja õpetaja.

Partei otsustes, mis on vastu võetud seltsimees Stalini algatusel ja juhtimisel, pole avatud üksnes õpetuse ja kasvatuselise sisu, vaid ka õppe- ja kasvatusloost organisatsiooni ja meetodika põhimõttelised alused.

³² UK(b)P ajalugu. Lühikursus, 1945, lk. 329.

1932. a. 25. augusti otsuses konstateeris UK(b)P KK, et õppetöö orga- niseerimise põhivormiks alg- ja keskkoolis on õppetund püsiva õpilas- grupiga ja kindla tunniplaaniga. Koolis on kehtestatud kindel õppe- aasta, -nädala ja -päeva režiim vastavalt õpilaste ealistele iseärasus- tele. On sisse viidud õpilaste töö süstemaatiline arvestamine ja hinda- mine. Need otsused tõstsid põhimõttelisele kõrgusele küsimuse kindla korra kehtestamisest koolis, täpsusest ja plaanipärasusest töös, vastu- tuse tõstmisest töö teostamise eest; purustati vaenulikud katsed nõr- gestada koolitööd antileninliku „kooli väljasuremise teooria“ katte all.

Seltsimees Stalini juhtimisel vastuvõetud otsused määrasid kindlaks samuti nõukogude õppemeetodite aluse alg- ja keskkoo- lis. Need otsused nõuavad mitmesuguste praktikas järeleproovitud meetodite kasutamist ja hüljavad katse leida universaalne õppemeetod. Oeldut tingivad õppemeetodite sõltuvus õppematerjali sisust ja õpi- laste iseärasused. Õpetus peab olema teadlik ja kindlustama teadmiste kindla omandamise; rõõbiti sellega peab õpetus toimuma arusaadaval ja huvitaval kujul. Õppematerjali järjekindla ja süstemaatilise käsitluse peab õpetaja ühendama õpilaste õpetamisega iseseisvaks tööks raamatuga, iseseisvaks tööks laboratooriumides ja kabinet- tides, iseseisvaiks kirjalikeks tööks, kuna teisiti pole võimalik kind- lustada õppematerjali omandamise teadlikkust ja õpetada iseseisvalt orienteeruma materjalis. Põhimõtted, mis on seatud metoodika aluseks, vastavad koolile pandud ülesandele — kasvatada igakülgsest arene- nud, teadlikke ja aktiivseid kommunistliku ühiskonna ülesehitajaid.

Partei otsused rõhutavad õpikute määratud osa koolitöös. Likvi- deeriti nn. „tööraamatud“ ja „projektid“, mis ei andnud süs- temaatilisi teadmisi koolis käsitledavaist õppeaineist. Nende asemele loodi stabiilsed õpikud, kusjuures sellele tööle anti suur riiklik hoog.

Hinnates kõrgelt kooli osa pühendab seltsimees Stalin palju tähele- panu õpetajate küsimusele. Juba tervituses ülevenemaalisele õpe- tajate kongressile 1925. a. rõhutas seltsimees Stalin, et „rahvakooli- õpetajate väesalk moodustab ühe kõige vajalikuma osa meie maa töö- rahva suurest armeest, kes ehitab uut elu sotsialismi alusel“. Seejuures tõstis seltsimees Stalin esile erilised poliitilised ülesanded, mis seisavad maaõpetajate ees: „Saada üheks lüliks, mis seob talurahva hulki töölis- klassiga — siin on maaõpetaja peaülesanne, kui ta tõepoolest tahab teenida oma rahva üritust, tema vabaduse ja sõltumatuse üritust.“³³

Jälgides tähelepanelikult õpetajate meeleolu konstateeris seltsimees Stalin rahuldusega poliitilises aruandes partei XV kongressile, et maa- õpetaja on juba ammu siirdunud nõukogude võimu poolele. Partei XVII kongressi aruandekõnes märkis seltsimees Stalin, et pedagoogi- line haridus on meil siiski hooletusse jäetud, nimetades seda lubama- tuks nähteks, mis riivab riigi huvisid. Seltsimees Stalini juhtimisel keh-

³³ J. V. Stalin, Teosed, VII kd., lk. 2.

testati õpetajalle eluaegsed personaalnimetused. Partei XVIII kongressil rõhutas seltsimees Stalin sõbraliku suhtumise vajadust uude intelligentsi, tema eest hoolitsemise, tema austamise ja temaga koostöö vajadust töölisklassi ja talurahva huvide nimel. See käib täiel määral ka õpetajaskonna kohta, kes on meie maa töötajate suure armee vajalikemaid osi.

Stalinlike otsuste ring kooli kohta täienes 1936. a. suurepärase otsusega „Pedagoogilisest moonutusist hariduse rahvakomissariaatide süsteemis“. See otsus paljastas pedoloogia väärtedusena, mis jutlustab kasvatusfataalset tingitavust pärilikkusest ja muutumatust keskkonnast, ühinedes oma teadusevastaseis vaateis tagurlike kodanlike „teooriatega“. See otsus näitas kasvatuselise töelise osa inimese ümberkujundamisel ja nõudis pedagoogi taastamist oma õigusi. See tähendab, et pedagoogid ei pea tegelema üksnes õpetamisega, vaid ka ulatusliku kasvatusetööga, võitlusega ebaedukuse vastu ja meenutama, et ainult õige lähenemisega üksikuile õpilastele on võimalik saavutada parimaid tulemusi. Otsus taastas pedagoogika teoreetilise teaduse õigusi, nõudes tema edasiarendamist tegelike töötajate hulgaliste töökogemuste üldistamisega. Kodanliku pedagoogika kriisile on vastu seatud nõukogude pedagoogika kui teadus ja nõue kindlustada pedagoogilise teooria edasist arengut.

*

Seltsimees Stalini teoreetilistes töedes ja praktilises tegevuses on üles seatud ja lahendatud kommunistliku kasvatuselise ja kooli õppe ning kasvatusetöö ülesehituse põhimõttelised küsimused sotsialismi perioodil. Neis vaadeldakse õppe- ja kasvatusetöö ülesandeid ning sisu, õpetuse ja kasvatuselise organisatsiooni ja meetodika küsimusi ja koguni pedagoogikateaduse metodoloogilisi küsimusi. Kõik juhendid on läbi töötatud suurima sügavuse ja täpsusega Marxi-Engelsi-Lenini õpetuse rikastamisega klassivõitluse ja sotsialistliku ülesehitustöö uute kogemuste alusel.

Lenini ja Stalini surematud ideed valgustavad kustumatu kiirgusega nõukogude rahva ja kogu inimkonna teed kommunismile. Seltsimees Stalini õpetuse ülemaailmne ajalooline tähtsus leidis ereda väljenduse ka kasvatuselise ja kooliküsimuste lahendamisel.

Komsomol ja ta ülesanded koolis.

R. VIIES.

I

Meie nõukogude kool on kõige eesrindlikum, kõige progressiivsem kool maailmas. Nõukogude rahvas ei ole säästnud ega ka säästa jõudu ja vahendeid koolile kõige paremate töötingimuste loomiseks. Kommunistlik partei, Nõukogude valitsus ja seltsimees Stalin pööravad määratu suurt tähelepanu nõukogude kooli, noorsoo õpetamise ja kommunistliku kasvatamise edasisele tugevdamisele ja arendamisele. Nõukogude kool on tähtsamaid lüüsid miljonite kommunismi ehitajate kasvatamisel. Koolis kasvatatakse ja õpetatakse kogu meie maa kasvavat põlvkonda. Leninlik komsomol — bolševike partei ustav abiline noorsoo kommunistlikus kasvatamises on alati vaadanud tööle koolis kui oma tegevuse tähtsaimale osale. Seepärast ka kevadel toimunud ULKNU XI kongress arutas eraldi küsimusena komsomoli tööd koolis. ULKNU XI kongress tegi kokkuvõtted komsomoli senisest tööst koolis ja määras kindlaks edasised ülesanded. Kongress demonstreeris veenvalt komsomoli suuri saavutusi kooli kindlustamisel. Kommunistliku partei juhtimisel abistasid komsomoli organisatsioonid aktiivselt nõukogude kooli arengut, aitasid kaasa õpilaskonna õpetamise ja kasvatamise parandamisele. Komsomol on muutunud koolis suureks organiseerivaks ja kasvatuslikuks jõuks. Nõukogude kooli edusammud olenevad paljus komsomoli organisatsiooni tegevusest. Kommunistlike noorte abiga teostavad pedagoogilised kollektiivid üldist koolikohustuse seadust, tugevdavad kooli õppe-materiaalset baasi. Suurimat abi osutab aga komsomol õpetajaskonnale õppiva noorsoo kommunistlikus kasvatamises.

Meie õpetajaskond ja kõik rahvahariduse alal töötajad jälgisid suure huviga ULKNU XI kongressi tööd. Peale kongressi otsuste avaldamist tutvuti ja arutati läbi kongressi materjalid õppenõukogu koosolekuil, õpetajate nõupidamistel, sest kongressil vastuvõetud otsused on kõigile komsomoli organisatsioonidele ja rahvaharidusorganeile võitlusprogrammiks, millede täitmine aitab nõukogude kooli tõsta veelgi kõrgemale tasemele. Ülesanne uuel, alanud õppeaastal seisneb selles, et täielikult ellu viia ULKNU XI kongressi otsused „Komsomoli tööst koolis“.

II

ULKNU XI kongressi otsuses määratakse kindlaks komsomoli organisatsiooni ülesanded järgmiselt: „Suured ülesanded rahvahariduse alal nõuavad ULKNU'lt edasist igakülgset komsomolitöö parandamist koolis. Kommunistlik noorsooühing on kutsutud osutama igakülgset

abi kommunistlikule parteile ja Nõukogude valitsusele uue põlvkonna kasvatamisel vastupidavaks, südiks, raskusi mittekartvaks, võimeliseks võitma igasuguseid takistusi teel kommunismile. Õpilaste kasvatamine nõukogude patriotismi vaimus, piiritus ustavuses Lenini-Stalini põhimõtetele on komsomoli organisatsiooni kogu kasvatustöö aluseks."

Nõukogude Eesti koolis lõpetasid komsomoli organisatsioonid möödunud õppeaasta tublide näitajatega, täites ULKNU XI kongressi otsuseid. Õppeaasta lõpuks oli vabariigi koolides 369 komsomoli organisatsiooni 5299 kommunistliku noorega, mis on 33% komsomoli-ealiste õpilaste arvust. Õppeaasta jooksul astus kommunistliku noorsooühingu liikmeks 2303 eesrindlikku õpilast. Möödunud õppeaastal osutasid komsomoli organisatsioonid tõhusat abi õpetajaskonnale õppetöö taseme tõstmisel. Õpetajaskond omakorda aga võttis enam osa koolide komsomoli organisatsioonide tööst. Ülesanne seisneb õpetajaskonna ja komsomoli organisatsioonide sideme tugevdamises, veelgi aktiivsemas õpetajaskonna osavõtus komsomoli tööst koolis.

ULKNU XI kongress hindab seda järgmiselt: „Lähtudes sellest, et tähtsaks tingimuseks komsomoli ja pionieriorganisatsioonide töö kvaliteedi tõstmisel koolis on õpetajate aktiivne osavõtt nende tegevusest, on tarvilik, et õpetajad õpiksid sügavalt ja igakülgset tunda komsomoli ja pionieriorganisatsioonide töö sisu ja vorme koolis.“

Lähtudes kongressi otsustest, on õpetajaskonna ülesanne igati abistada ja suunata komsomoli organisatsioone koolis võitlusele kõrge õppetöö taseme ja distsipliini eest. Tõsi, meie koolide kommunistlikud noored on eeskujuks õppetöös. Nii lõpetas möödunud õppeaasta 95,6% kommunistlikest noortest, klassikursust jäi kordama 2% ja ülesandeid sügiseks sai 2,4 % kommunistlikest noortest. Kuid komsomoli organisatsioonid suudavad ja peavadki veel palju ära tegema üldise õppe-
edukuse tõstmiseks, võitluses teiseks aastaks jäämise vastu, millisel alal meil ei ole veel kaugeltki kõik korras.

Kui me räägime, et komsomoli organisatsioon abistab pedagoogilist kollektiivi kooliõpilaste õpetamisel ja kasvatamisel, siis seda ei tule mõista kui komsomoli organisatsiooni vahetatud segamist õpetaja õppetöösse. Mitte sellele ei kutsu partei ja ULKNU Keskkomitee kooli komsomoli organisatsiooni. Vaid kogu kommunistlike noorte elu organiseerimisega aitab komsomoli organisatsioon kaasa sellele, et kommunistlikud noored hästi õpiksid, et laieneks nende silmaring ja areneks janu teadmiste järele. Komsomoli organisatsiooni tööplaanides peab leidma kajastust mitte üksnes hooldatus õpilaste õppe-
edukuse eest, vaid rõhuvam enamuses just üritused, mis aitavad kaasa õpilaste üldise kultuuritaseme tõstmisele, arendavad neis iseseisva töö kogemusi jne. Kahjuks on meil aga veel koolides sarnaseid komsomoli organisatsioone, mis on rajanud oma töö valedel alustel. Nimelt: komsomoli organisatsioon koolis ei tegele üldiste kooli õppe-
kasvatuse-

töö küsimustega, kogu õpilashulkadega, vaid organisatsioon on eraldunud üldiseist koolitöö küsimusist ja noortest ning on asunud kahjulikule omaette nokitsemise teele. XI kongress määrab kindlaks, et „koolide komsomoli organisatsioonide tegevus peab olema allutatud kooli õppe-kasvatustlike ülesandele“. Koolide direktorid, õppealajuhatajad peavad aitama kooli komsomoli organisatsioonidel oma tööd nii planeerida, et see tõesti oleks lahutamatu osa kogu õppe-kasvatustöö protsessist, et komsomoli organisatsioon võtaks oma töö keskpunktiks kõige tähtsama, peamise probleemi kooli elust, mitte aga üldiselt kõik. Eriti suurt osa selle ülesande täitmisel etendab komsomoli grupp klassis ja tema esimene abistaja — klassijuhataja. Häid kogemusi komsomoli töö organiseerimisel, eriti aga ka gruppide töös omavad Tallinna 6. Keskkool ja Harjumaa Kehra Keskkool. Neis koolides on muutunud täiesti loomulikuks, et komsomoli grupp klassis on klassijuhataja esimene abiline. Ei möödu ühtegi grupi koosolekut, millest ei võtaks osa eelkõige klassijuhataja ja õpetajad. Klassijuhatajad võtavad osa grupi tööplaani koostamisest, annavad nõu, millist küsimust on vaja üles tõsta ning aitavad gruppi plaani ellu viia.

Sageli meie koolide komsomoli organisatsioonid ja ka komsomoli juhtivad organid räägivad üldiselt halvast õppeedukusest ühes või teises koolis, ei tungi aga halva õppeedukuse põhjustesse, sageli isegi ei näe, et õppeedukus on ebarahuldav just üksikuis aineis, näiteks vene keel. Õpetajaskond saab siin näidata komsomoli organisatsioonile õige suuna, aidata leida puuduste põhjused ning ühiselt need kõrvaldada. Võitlus õppetöö taseme ja distsipliini tõstmise eest peab olema konkreetne. Tallinna 11. Koolis omas möödunud õppeaasta I poolaasta lõpul 75% kommunistlikest noortest mitterahuldavaid hindeid. Komsomoli organisatsioon ei tegelnud aga peaaegu üldsegi õppetöö käigus õppeedukuse küsimustega, vaid oli sunnitud konstateerima fakti, tehes kokkuvõtteid poolaasta õppetöö tulemustest. Kooli direktor ja õpetajaskond aitasid komsomoli organisatsioonil kõrvaldada III õppeveerandil organisatsiooni ja nende oma vea. Selgitati konkreetselt välja ebarahuldava edasijõudmise põhjused (peasjalikult vene keel) ja õpetajaskonna aktiivsel kaasabil suunati vastavalt kogu komsomoli organisatsiooni tööd. Tulemuseks oli, et III õppeveerandi lõpul ühelgi kommunistlikul noorel polnud mitterahuldavat hinnet. See on kujukas näide sellest, mida tähendab, kui õpetajaskond ei abista ja suuna õigesti komsomoli organisatsiooni tööd ja mida võib saavutada kogu pedagoogilise kollektiivi kaasabil komsomoli organisatsioon.

Õppetöö organiseerimise põhivormiks koolis on õppetund. ULKNU XI kongress märgib, et koolide komsomoli organisatsioonid on kutsutud abistama direktoreid, õpetajaid ja klassijuhatajaid selles, et õpilased hästi ette valmistuksid igaks tunniks, ausalt täidaksid kodused ülesanded, väärikalt käituksid tundides, ilmtingimata täidaksid õpetaja nõudmised. Komsomoli organisatsioonid peavad aitama õpetajaid teha

õppetund huvitavaks, elavaks ja näitlikuks. Rida Tartu linna ja Tartu-maa koole on teinud huvitavaid Nõukogude Liidu kaarte, küll ilmas-tiku, tööstuse arengu jne. kohta. See kommunistlike noorte ja pioneeri-de algatus, mida õigesti toetasid ja juhtisid õpetajad, on kiiduväärt. Kui palju võimalusi, võiks isegi ütelda piiramatud, on komsomoli ja pioneeriorganisatsioonidel õppetunni sisustamiseks näitlike õppevahendite näol. Alustatagu kas või kõige väiksematest diagrammidest, kaartidest, tabelitest ja edasi juba keerulisemad õppevahendid. Viimasel vabariikliku olümpiaadi näitusel nägime palju väärtuslikke õpi-laste poolt valmistatud õppevahendeid. Või võtame kas või elava nurga. Iga meie vabariigi kool on võimeline ise tegema endale elava nurga. Selleks on vaja veidi kõige harilikumat aknaklaasi, tsementi, metalli ja head tahtmist. Pedagoogide juhtimisel on komsomoli ja pio-neeriorganisatsioonid võimelised valmistama palju kasulikke ja vaja-likke õppevahendeid.

Komsomoli organisatsioonid peavad selgitama, et teaduste aluste edukas omandamine nõuab pidevat tööd, visadust ja kannatust. Kahjuks esineb aga meil koolis veel õppetöösse ebaausa suhtumise fakte üksi-kute õpilaste poolt. Need on mahakirjutamine, etteütlemine, nn. „spikerdamine“, mitte igaks tunniks korralikult ettevalmistamine, vaid õpetaja „süsteemi“ otsimine, et millal küsitakse jne. Komsomoli orga-nisatsioonid peavad kõige otsustavamalt välja astuma taoliste nähtuste vastu.

Suurt osa omab kooli komsomoli organisatsioon klassivälise töö, ringide töö organiseerimisel. Klassivälise töö õige korraldamine koo-lis on kooli õppetöö taseme tõstmise üheks teguriks. XI kongress kohustas koolide komsomoli organisatsioone aitama õpetajail organi-seerida õpilaste ringe üksikuil teadusaladel, arvestades kooliõpilaste vanust ja huve. Aineriingide töö tuleb läbi viia õpetajate juhtimisel, arvestades koolide õppekavu, õpilaste laialdase isetegevuse alusel. Kogu klassivälise töö peab aitama õpilastel õppetööprotsessis oman-datud teadmisi laiendada ja süvendada. Näiteks konstitutsiooniring. Kuna 6-nda klassi ajalootundides õpilane õpib alles feodaalkorda, mil-lele peab järgnema kapitalism, siis teeb mõningaid raskusi konstitut-siooni õppimine 7-ndas klassis, kuna õpilase arusaamine peab üle hüp-pama kapitalismist ja otsekohe minema sotsialistlikku ühiskonda. See ülehüpe ongi sagedase formalismi põhjuseks konstitutsiooni õppimisel. Selle lünga võib aga parandada õigestiorganiseeritud konstitutsiooni-ningi töö, milline aitaks ainet tihedalt siduda ümbritseva eluga, tuues kõige kohta konkreetseid näiteid. Konstitutsiooniring võib korraldada kohtumisi ülemnõukogu ja kohalike nõukogude saadikutega, tähistada kalendrilisi tähtpäevi jne. Meie koolides töötavad väga vähesed tehni-karingid ja üldse suhteliselt vähe aineriinge. Pedagoogide kohuseks on suunata komsomoli organisatsioonid oma töö abistamisele klassivälise töö läbiviimisel.

Meie koolide ringide töö planeerimisel ja läbiviimisel valitseb täielik juhuslikkus. Näiteks kirjandusring. Uhes koolis on selle ringi töö planeeritud hoopis teisiti kui teises. Sageli ei ole nad kooskõlas õppekavadega ja õpilaste vanusega. Näib vajalik olevat, et Haridusministeerium koos Õpetajate Täiendusinstituudi ja pedagoogiliste õppeasutustega kõige lähema aja jooksul koostaks näitlike ringide tööplaanid, mis oleksid vastavuses õppeprogrammidega. Samuti on vajalik välja töötada kirjanduse nimekirjad üksikute õppeainete ja vanusegruppide arvestamisega. Meie õpilaskonnale tuleb enam sisendada armastust raamatu ja süstemaatilise lugemise vastu.

Kehakultuur on kommunistliku kasvatuse, kasvava põlvkonna tervise tugevdamise tähtsaks vahendiks tema ettevalmistamisel tööks ja sotsialistliku kodumaa kaitseks. Komsomoli organisatsioonid peavad olema eesrindlasteks, algatajaks kehakultuuritöö organiseerimisel koolis.

Klassiväline töö peab aitama kasvatada õpilaskonda sügava armastuse ja ustavuse vaimus sotsialistliku töö vastu, valmisolekuks sooritada ükskõik millist kodumaale vajalikku tööd. Õppiv noorsugu peab jõukohaselt osa võtma ühiskondlikult kasulikust tööst, nagu koolide abistamine sisustamisel, kolhooside abistamine jne. Vabariigis on laialdaselt arenenud Harjumaa Raikküla valla Uue Elu kolhoosi laste algatus lastebrigaadide moodustamiseks kolhooside abistamisel. Seda tööd on vaja õpetajaskonna juhtimisel jätkata ja laiendada.

Arvestades, et poliitilist haridustööd teostatakse koolides peamiselt õppetöö käigus, peavad koolide komsomoli organisatsioonid taotlema õpilaste kõrget aktiivsust ühiskondlik-poliitiliste õppeainete tundides ning õpitava materjali kindlat ja sügavat omandamist õpilaste poolt. Kuid koos sellega on vajalik organiseerida vanemate klasside õpilastele loenguid ja ettekandeid ühiskondlik-poliitilistel, kirjanduslik-kunstilistel ja loodusteaduslikel teemadel, läbi viia poliitinformatsioone, vestlusi jne.

Meie koolides töötavad õpilaskomiteed. Peab ütleva, et paljudes koolides õpilaskomiteed on muutunud ainult kunstilise isetegevuse organiseerijaiks. Koolide komsomoli organisatsioonid ei ole juhtinud õpilaskomiteesid õigele teele, laiade õpilashulkade kaasatõmbamisele võitluseks kõrge õppetöö taseme ja distsipliini eest koolis. Õpilaskomitee omab tohutut autoriteeti õpilaskonna hulgas ja komsomoli organisatsioonide ülesanne on koos õpetajaskonna abiga rakendada õpilaskomitee ja tema laialdane aktiiv, eelkõige klassiorganisaatorid õigesti tööle — tegelema õppe-kasvatustöö küsimustega, kogu klassivälise töö organiseerimisega.

XI kongress kohustab komsomoli organisatsioone tegema lõpp kooliõpilaste ühiskondlike ja muu mitte õppealalise tööga ülekoormamise faktidele, kui ebaõigele ja kooli õppe-kasvatustööd kahjustavale nähtusele. Ka meie koolides esineb veel üksikute aktivistide üle-

koormamise juhte. On tarvilik sisse seada kord igasuguste koosolekute ja ürituste läbiviimisel koolis ning kindlustada õige ülesannete jaotus õpilaste hulgas. Komsomoli organisatsioon peab olema eesrindlaseks võitluses ülekoormamise vastu. Vaadeldes pioneerirühmade ja -malevate päevikuid või mõnd albumit, näeme, et kogu 40—50-leheküljeline päevik või album on kirjutatud ühe ja sama käekirjaga, samuti seinaleht. Selline praktika on kahtlemata väär. Vaja on likvideerida seinalehtedes ka igasugused keerulised illustratsioonid ja pealkirjad, mis ilmaaegu raiskavad üksikute õpilaste aega. Ära tuleb jätta igasuguste rühma- ja salgaseinalehtede väljaandmine, samuti ka seinalehtede väljaandmine eraldi komsomoli organisatsiooni, pioneiriorganisatsiooni, igasuguste ringide ja teiste õpilaste poolt. Näiteks keskkoolis võiks olla ainult kaks seinalehte. Üks seitsmeklassilise kooli osas, teine keskkooli osas, kusjuures esimest annavad välja pioneerid koos oma klasside õpilastega ja teist kommunistlikud noored koos vanemate õpilastega. Raske on anda siin mingit konkreetset juhendit, kuid põhimõtte seisneb selles, et seinalehed täidaksid oma otstarbe, oleksid kasuks kasvatustöös, ning et nende valmistamine ei koormaks üksikuid õpilasi. Võrdselt seinalehtedega, aga võib-olla veelgi rohkem on vaja vähendada albumite koostamist. Albumeid on vaja koostada siis, kui nad on tõepoolest vajalikud, kui neist on tõepoolest kasu. Samuti ülekoormamist ei tohi lubada ringide tööst osavõtmisel. Vaatamata ringide suurele osatähtsusele on nad esiteks vabatahtlikud ja neid ei tohi teha lastele kohustuslikuks. Ringidesse võib vastu võtta ainult neid õpilasi, kes õppetöös normaalselt edasi jõuavad.

ULKNU XI kongress püstitas suured ülesanded nõukogude kooli edasisel kindlustamisel ja tugevdamisel komsomoli organisatsioonidele. Neid ülesandeid võib edukalt täita ainult siis, kui meil igas koolis on elujõuline, tugev komsomoli organisatsioon. Kahjuks meie vabariigi terves reas seitsmeklassilistes koolides ei ole veel komsomoli organisatsioone, olgugi et nende loomiseks on eeldused olemas. Näiteks möödunud õppeaasta lõpul Saaremaal 69 seitsmeklassilisest koolist oli ainult 8 komsomoli organisatsioonid; Virumaal 61 koolist 23, Läänemaal 45 koolist 12. Tartu linnas on aga koolides kommunistlikke noori ainult 17,9% komsomoli-ealiste õpilaste arvust. Komsomoli organisatsiooni loomisel koolis omab esmajärgulist tähtsust kooli direktori ja kogu pedagoogilise kollektiivi kasvatustöö õpilaskonna hulgas. Ülesanne seisab selles, et 1949/50. õppeaastal luua elujõulised, tugevad komsomoli organisatsioonid kõigisse seitsmeklassilistesse koolidesse, kus see on võimalik. Jääb loota, et haridusosakonnad, koolide direktorid ja kõik õpetajad rakendavad oma jõu selleks, et nende koolis oleks komsomoli organisatsioon, mis aitaks pedagooge meie nõukogude kooli arendamisel.

III

Meie vabariigi koolides töötab 613 pioneerimalevat, koondades 52301 pioneeri, s. o. 67,1 % pioneerialiste õpilaste arvust. See on suur organiseeritud jõud. ÜLKNU XI kongress määras pioneerorganisatsiooni ülesanded järgmiselt: „Kogu pioneerorganisatsiooni töö peab olema suunatud laste kasvatamisele nõukogude patriotismi vaimus, piiritu ustavuse vaimus sotsialistlikule kodumaale ja kommunistlikule parteile. Pioneerorganisatsioon on kohustatud õpetajaskonnale kaasa aitama kooliõpilaste sotsialistliku suhtumise sisendamisel õppimisse ja ühiskondlikult kasulikku töösse; aitama õpilastel hästi õppida, arendama neis juurdlemisvaimu, teadmishimu, visadust ja töökust, püüdu aktiivselt osa võtta koolikollektiivi elust. Pioneer peab olema kaasõpilastele eeskujuks õppimises ja distsipliinis. Ja edasi: „Pioneerorganisatsioonide tegevus peab olema allutatud kooli õppekasvatustele ülesandele, olema direktori ja õpetajate poolt koolis teostatava kasvatustöö lahutamatuks osaks. Pioneeritöö sisu, vormid ja meetodid peavad vastama laste ealistele erinevustele, nende huvidele ja nõudeile. Töö salkades, rühmades ja malevais peab olema rajatud pioneeride aktiivsuse ja isetegevuse alusele, laste initsiatiivi arendamisele koolide direktorite, õpetajate ja klassijuhatajate juhtimisel.“ Meie vabariigi rea koolide pioneerorganisatsioonid, nagu Tallinna 14. Kool, Tallinna 16. Keskkool, Nõukogude Eesti preemiaga autasustatud Karinu seitsmeklassiline kool jt., on tänu õpetajaskonna aktiivsele osavõtule pioneeritööst, saavutanud märkimisväärseid tulemusi. Ja andmed näitavad, et rõhuv enamus vabariigi pioneeridest on eesrindlikud õpilased. Nii lõpetas möödunud õppeaasta 91,8 % pioneeridest, teiseks aastaks jäeti 3,5 % pioneeridest. Kiituskirjaga lõpetas klassikursuse 2825 pioneeri. Kahjuks aga mitte kõikide koolide õpetajad ei võta aktiivselt osa pioneeritöö korraldamisest koolis.

Õpetajaskonna abi pioneerorganisatsioonile töö edasises parandamises, juhindudes ÜLKNU XI kongressi otsustest võib olla ja peab olema suur. Suurem osa eespoolloetletud tööküsimusi komsomoli organisatsioonide töö alal on kehtivad ka pioneerorganisatsiooni töös, muidugi arvestades vanuselist erinevust, seepärast pole vajadust neil küsimustel enam peatuda. Peatuksin lühidalt peamisel probleemil pioneerorganisatsioonide töös ja õpetajaskonna ülesandel nende lahendamisel. See on töö pioneerijuhtidega ja õpetaja ning pioneerijuhi koostöö.

Otsustav ja keskne kuju pioneeritöö edukal läbiviimisel on pioneerijuhi. Nii vanempioneerijuhil kui rühmajuhil. Teada aga on, et enamik meie vanempioneerijuhte, aga kõik rühmajuhid ei oma vastavat ettevalmistust, pedagoogilisi teadmisi, sageli aga koguni keskharidust. Nii Läänemaal töötavast 35-st vanempioneerijuhist ei omanud möödunud õppeaastal keskharidust 31; Järvamaal 21-st 17 jne. Siit tuleneb esi-

mene ülesanne: suunata kõik vanempioneerijuhid õppima, kas töölis- või maanoorte õhtukoolidesse, või mittestatsionaarselt, kes ei oma keskharidust lõpetama see, kel aga on juba keskharidus — õppima kõrgematesse pedagoogilistesse õppeasutustesse. Haridusosakonnad ja koolide direktorid peavad vanempioneerijuhtide üldharidusliku õppuse võtma endi range kontrolli alla, samuti nagu kõigi teiste õpetajate õppuse, sest vanempioneerijuht on ju pedagoogilise kollektiivi liige, allub kooli direktorile ja töötab tema juhtimisel. Samuti on direktoreil vaja nõuda vanempioneerijuhtidelt täpset töödistsipliini täitmist, õigeaegset igapäevast tööviibimist, osavõttu õppenõukogude tööst jne. Kuna pioneerijuhid on enamikus noored, vastava ettevalmistuseta, siis vajavad nad nõuandeid, toetust, abi, oma töö jälgimist kogenud pedagoogide poolt.

Klassijuhataja kui isik, kes vastutab kogu kasvatustöö eest klassis, vastutab samuti ka tema klassi pioneerirühma kasvatustöö olukorra eest. Kuid küsimus ei seisne muidugi mitte ainult formaalses vastutuses. Ükski arusaaja õpetaja ei kujuta endale ette nõukogude kooli õpilaste kasvatamist ilma pioneerirühmata. Pioneerirühm on suur jõud klassis, ta on tuumik, mille ümber õpetaja liidab kogu õpilaskollektiivi, tuumik, mis soodustab terve ühiskondliku arvamuse süvendamist klassis ning mis tagab kõrge õppeedukuse ja teadliku distsipliini. Pioneerirühm, malev on muutunud hädatarvilikuks kooli õppe-kasvatustöö protsessi teguriks. Selles seisnebki Nõukogude Liidu pioneeriliikumise tähtsaim saavutus.

Nagu öeldud, kuulub otsustav osa pioneerorganisatsiooni töös pioneerijuhile ja seepärast peabki õpetaja teda abistama täita seda vastutusrikast ja tähtsat tööd. Kuna pioneeritöö põhiliselt toimub rühmas ja meil rühmad on enamikus moodustatud kas ühe või kahe klassi õpilastest, siis klassijuhatajal on täita suur ülesanne pioneeritöö juhtimisel. Pioneerijuht kooskõlastab klassijuhatajaga kogu rühma ja salgade töö, peab nõu kõigis pioneerielu küsimustes. Kuid klassijuhataja jällegi ei pea ega tohigi asendada juhtivaid komsomoli organeid, kes suunavad ja juhivad pioneeritööd. Seda enam ta ei tohi muutuda administraatoriks, kes lubab ja keelab, käsib, korraldab ja surub kõiki maha oma autoriteediga. Sarnane õpetaja käitumine rikuks pioneerorganisatsiooni isetegevuslikku iseloomu. Õpetaja peab mõjutama pioneere oma veenvusega, elukogemustega, laialdaste teadmiste ja oskustega, oma taktilisusega. Eriti vajalik pedagoogilise mõju teostamiseks on õpetaja aktiivne ja lähedane osavõtt pioneerirühma mitmekülgsest tööst, nagu rühmanõukogu istung, salgä koondus, jalutuskäigud, rännakud, mängud jne. Seejuures peab õpetaja silmas pidama põhilist printsiipi töös pioneeridega: see on laste laialdase isetegevuse kooskõlastamine täiskasvanute poolt kindla juhtimisega. Tuleb tunnistada, et praktikas mitte alati seda põhimõtet ei jälgita. Esinevad kaks äärmust: ühel juhul õpetaja eemaldub täiesti, teisel juhul asub väiklase

hooldamise teele. Nii üks kui teine on muidugi väär. Õpetaja ülesanne seisneb selles, et igati ergutada ja arendada pioneeride isetegevuslikkust.

ULKNU XI kongress, märkides tõusu pioneeritöös, esitas nõudmise, likvideerida veel esinevad puudused pioneerorganisatsiooni töös. Õpetaja kvalifitseeritud abi pioneerijuhtidele peabki soodustama ühekülguse ja formalismi likvideerimist töös pioneeridega. Õpetaja peab aitama pioneerijuhil leida õige tee kooli ja pioneerorganisatsiooni keskse ülesande lahendamiseks. Mõned pioneerirühmad sulguvad oma tööküsimuste kitsasse ringi, ega anna laialdast ühiskondlikku kasvatust. Kuid on ju teada, et vastavalt Lenini-Stalini õpetusele noorsoo kommunistliku kasvatuses tingimuseks on järjekindel õppimine ja pidev osavõtt kommunismi ehitamisest. Õpetaja peab aitama pioneerijuhil leida pioneerirühmale ühiskondliku töö objektid koolis kui ka väljaspool kooli ning tõmbama kõiki pioneere ja õpilasi mitmekülgse tegevusse, nagu heakorrastustööd, haljasalade rajamine, töö nooremate klasside õpilastega, noorte naturalistide töö, kolhooside abistamine jne.

Õpetaja peab pioneerijuhte õpetama hindama oma tegevust eranditult ainult pioneeride kasvatustöö vaatepunktist. Kas üks või teine läbiviidav töö süvendab armastust töö vastu, või kutsub ta esile soovi õppida, või arendab ta püüet iga alatut tööd lõpule viia jne. — see on ainuke kriteerium töös pioneeridega ükskõik millise ürituse läbiviimisel.

Mõningais pioneerorganisatsioonides määratakse ideoloogilise kasvatustöö hinnang koonduste, matkade, albumite, seinalehtede, kollektsioonide jne. arvu järgi, arvestamata nende väärtust ja kasvatuslikku mõju. On täiesti selge, et pioneerikoondus, matk ei ole siht omaette, vaid kommunistliku maailmavaate kasvatuses vahend ja koolis saadud teadmiste kindlustamise meetod.

Eespooltöodu õpetaja ja pioneerijuhi kohta on põhiliselt täiesti kehtiv koolidirektori ja vanempioneerijuhi kohta.

Selleks, et koolidirektori ja õpetaja aktiivne osavõtt pioneeritööst annaks parimaid tulemusi, peavad nad sügavalt süvenema pioneerorganisatsiooni töösse ja hästi tundma kasvatustööd pioneerirühmas. Siin on täiesti lubamatu šabloon, vaid töö sisu peab vastama õppekasvatustöö ülesannetele, mis seisavad antud konkreetse laste kollektiivi ees.

Et õpetajaskond võiks osutada kõige efektiivsemat abi pioneerorganisatsioonile ja komsomoli organisatsioonile nende töös, tuleb juhtivalt komsomoli organeil, haridusosakondadel, koolide direktoreil organiseerida õpetajale vestlusi ja loenguid komsomoli ja pioneerorganisatsioonide töö sisust, vormidest ja meetoditest, arutada üksikuid töökogemusi õppenõukogu koosolekuil jne. On vajalik, et Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut, kes seni peaaegu üldse pole tegel-

nud komsomoli ja pioneiritöö küsimustega, osutaks tõhusat abi õpetajatele kohtadel organisatsioonide töö tundmaõppimisel ja abistaks kohalikke metoodilisi ringe vastavate küsimuste ülestõstmisel ja arutamisel. Komsomoli juhtivail organeil, alates ELKNU Keskkomiteest, Vabariiklikul Õpetajate Täiendusinstituudil, ajalehtedel „Nõukogude Õpetaja“ ja „Noorte Hää!“ on vaja õppida tundma parimate organisatsioonide, pioneerijuhtide ja õpetajate töökogemusi, neid üldistada ja teatavaks teha laiadele hulkadele. Peab ütleva, et juhtivate komsomoli organite üheks töö peamiseks puuduseks ongi see, et äärmiselt halvasti õpitakse tundma parimate töökogemusi.

Suurt osa komsomoli ja pioneiritöö edasisel parandamisel omab töö tulevaste õpetajate — pedagoogiliste õppeasutuste õpilaste ja üliõpilaste hulgas. ULKNU XI kongressil tõsteti teravalt ja väga õigesti üles küsimus, et pedagoogilistes õppeasutustes väga vähe tutvustatakse, ja sedagi pealiskaudselt, õpilasi komsomoli ja pioneiritöö küsimustega. Alanud õppeaastal tuleb see viga parandada. Rakveres, Viljandis, Haapsalus, Tartus ja Tallinnas on vaja julgemalt rakendada pedagoogiliste õppeasutuste vanemate kursuste õpilasi praktilisele pioneiritööle linna koolides rühmajuhtidena, ringi juhatajana jne. Seminaris või instituudis omandatud praktilised kogemused on abiks tulevases töös koolis.

Hästikorraldatud õppe-kasvatustöö koolis, komsomoli ja pioneeriorganisatsioonide töö ei anna vajalikke tulemusi juhul, kui kodused, perekondlikud mõjud ja kasvatus on halvad, koolile vastassuunalised. Peab ütleva, et meie oleme äärmiselt vähe ja sageli ühesuunaliselt tegelnud küsimusega perekonna mõjust õppivatele lastele. Õpetajaskonna ja komsomoli organisatsioonide ülesanne on tugevdada tööd lastevanematega, kõige otsustavamalt võidelda väära kasvatus vastu kodus, perekonnas.

ULKNU XI kongress püstitas suured ülesanded komsomoli organisatsioonidele ja õpetajaskonnale nõukogude kooli edasisel arendamisel ja tugevdamisel. Ülesanne seisneb selles, et alanud 1949/50. õppeaastal veelgi tugevdada sidet komsomoli organisatsioonide ja õpetajaskonna vahel, mis tagab eduka töö.

Meil on olemas kõik võimalused, et edukalt viia ellu ULKNU XI kongressi otsused, sellega muutes meie nõukogude kooli veelgi tugevamaks ja paremaks, et meie koolist väljuksid tublid nõukogude kodanikud, kes bolševike partei ja seltsimees Stalini juhtimisel ehitavad kommunistlikku ühiskonda.

Eesti NSV maaparanduse plaanist.

R. RÄGASTIK.

Ajal, mil kapitalistlikes riikides käib lakkamatu sõjapropaganda, mil nende maade rahvavaenulikud reaktsioonilised valitsused, vastavalt oma peremeeste Wall Streeti suurkapalistide näpunäidetele, sepitsevad ja sõlmivad igasuguseid, Uhinunud Rahvaste organisatsiooni põhimõtteid rikkuvaid ning üldist rahu ohustavaid sõjalisi liite, mis on suunatud NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vastu; ajal, mil endid USA-le „Marshalli plaani“ alusel mahasahkerdanud kapitalistlikud maad ei saa tulla toime oma rahvamajanduse taastamisega ning sissemurdev järjekordne majanduskriis ähvardab olemasolevat katastroofi veelgi suurendada, käib Nõukogude Liidus hoogne majanduslik ja kultuuriline ülesehitustöö, mis on suunatud elanikkonna heaolu edasisele tõstmisele ja kommunismi lõplikule teostamisele meie maal.

Selles kindla plaani alusel toimuvast hiigelülesehitustöös omistatakse rahvamajanduses tööstuse kõrval suurt tähelepanu ka põllumajanduse arendamisele. Esmakordseks ja ainulaadseks ürituseks sel alal maailmas on 24. oktoobril 1948. a. väljakuulutatud valitsuse ja partei määrus „Põllukaitse metsaistandike, heinaväljaliste külvikordade sisseeadmise, tiikide ja veekogude rajamise plaanist suurte ja püsivate saakide kindlustamiseks NSV Liidu Euroopa-osas stepi- ja metsastepirajoonides“. See suurte vene ja nõukogude agronoomide Dokutšajevi, Kostõtševi ja Viljamsi õpetusele ning rea kolhooside, sovhooside ja teaduslike uurimisasutuste praktikistide kogemustele põhinev julge ja ulatuslik plaan, mis on teostatav vaid sotsialistliku ühiskonnakorra raames, kuulutab sõja põuale, ebaõigele mullaharimissüsteemile, viimasest tingitud mullastruktuuri hävimisele ja põllukultuuride toodangu langusele, uhteorgude tekkimisele, metsastepi- ja stepivööndi jõgede veehulga suurele kõikumisele ning kindlustab meile suured ja püsivad saagid.

See on looduse ümberkujundamise julge plaan inimese poolt, inimese võit looduse üle.

Teiseks suureks ürituseks põllumajanduse alal on NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee poolt vastu võetud (20. apr. 1949. a. „Rahva Hääles“ avaldatud) „Kolhooside ja sovhooside produktiivse loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949—1951)“, mis avab uue etapi Nõukogude Liidus karjamajanduse arengus. Nimetatud määrus näeb ette nelja loomakasvatusefarmi rajamist kolhoosides ja paneb aluse kolhooside ühisomandiks olevate veiste, lammaste, kitsede, sigade ja kodulindude arvu suurendamisele ning nende produktiivsuse tõstmisele, samuti loomakasvatuse edasisele arendamisele sovhoosides. Seoses nimetatud plaaniga võeti 2. juunil 1949. a. Eestimaa K(b)P Keskkomitee III pleenumil vastu otsus „NSV Liidu Ministrite

Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee määrus „Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949—1951)“ täitmise abinõudest“, mis määrab kindlaks Eesti NSV loomakasvatuse arengu lähemaks kolmeks aastaks, lähtudes üleliidulises plaanis antud juhistest.

Kolmanda üritusena, mis puudutab vaid Eesti NSV-d, kuid omab meie oludes sama suure tähtsuse kui stalinlik põuarünnakuplaan NSV Liidu stepi- ja metsastepirajoonide suhtes, on 2. augustil k. a. Eesti NSV Ülemnõukogu V istungjärgu poolt vastu võetud ja Ülemnõukogu Presiidiumi poolt välja kuulutatud „Eesti NSV Ülemnõukogu seadus soostunud maa-alade kuivendamise ja kasutamiselevõtmise ning põldheina külvikordade rakendamise plaani kohta Eesti NSV-s suurte ja püsivate saakide kindlustamiseks ning loomakasvatuse kindla sööda- baasi rajamiseks“.

Selle plaani eesmärgist ja tähtsusest ütles Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimees sm. A. Veimer oma ettekandes Ülemnõukogu 2. augusti istungil järgmist:

„Selleks, et rahvast varustada küllaldaselt toiduainetega, tööstust toorainetega ning muuta kolhoosid jõukaks, on tarvis järsult tõsta meie põldude, heina- ning karjamaade viljakust, kindlustada meie karjajamajandusele kui põllumajanduse juhtivale alale pidevalt suurenev ning odav söödabaas. Seda aga saame teha ainult siis, kui suurejooneliselt rakendame eesrindlikku nõukogulikku agrotehnikat, Mitsurini, Dokutšajevi ja Viljamsi poolt väljatöötatud õpetust maaviljakuse pidevast tõstmisest, mida tuntakse üldise nime all — maaviljeluse heina- väljasüsteem.

Säärase eesrindliku nõukogude agrotehnika suurejooneline rakendamine Eesti NSV põllumajanduse ning kogu rahvamajanduse edasise tõstmise eesmärgil nõuab aga laiaulatuslike maaparandustööde läbi- viimist. Kolhooside ja sovhooside edasine majanduslik arenemine ja jõukus olenevad sellest, kui võrd me suudame edaspidi laiendada külvipinda, kultuurrohumaid, tõsta nende saake. Meie rahva ajaloos tehakse esmakordselt nii suures ulatuses maaparandustöid, nagu näeb seda ette käesolev seaduse projekt.“

Sm. A. Veimeri sõnadest selgub, et meie põllumajanduse toodangu tõstmiseks kõrgele tasemele ja karjale kindla söödabaasi loomiseks peame laiendama põllumajanduses kasutatavat maa-ala ja rakendama suurejooneliselt nõukogulikku agrotehnikat. Kuid viimast saame kasutada maksimaalselt vaid siis, kui oleme teostanud oma põldudel, niitudel, karjamaadel, soodes ja metsades ulatuslikke maaparandustöid.

1939. a. põllumajanduse loenduse andmeil võrdub Eesti NSV põllumajanduslik pindala 2 643 462 ha-le, millest vajab maaparandust ligi 1 miljon (950 000) ha ehk 36,2%. 690 000 ha ehk 26,1% põllumajanduslikust maast kannatab liigniiskuse all, mis on tingitud Eesti NSV võrdlemisi sýurest aastasademete hulgast kaunis väikese auramise juures —

seoses tasase pinnamoe ulatusliku levimise ja vettpidavate kihtide paiknemisega maapinna lähedal eeskätt Põhja- ja Lääne-Eestis (eriti Jõhvimaal, Pärnumaal) ning kõrgustike ja kõrgendike vahel asetsevate tasandike ja nõgude esinemisega peamiselt Kesk- ja Kagu-Eestis. Nime- tatud alad vajavad kuivendamist. Viimast tuleb teostada ka umbes 300 000 ha ulatuses metsamail, kus liigniiskus põhjustab metsa aeglast juurdekasvu.

Jääajastikul kanti mannerjää poolt praegusele Eesti NSV territooriumile põhja- ja lõuna poolt koos peenema materjaliga ka rohkesti rändrahne ja munakaid, mis mannerjää sulamisel jäid maha üksikult või kuhjatistena. Sellest on tingitud kivide rohkus meie põldudel, heina- ja karjamaadel. Kividest puhastamist vajab meil 435 000 ha ehk 16,4% põllumajanduslikust maast, kaasa arvatud 125 000 ha külvipinda, kus praegustes tingimustes on põllutööde mehhaniseerimine võimatu.

Valdav enamus Eesti NSV looduslikest heina- ja karjamaadest — kokku 711 000 ha ehk 26,8% põllumajanduslikust kasutusalast on kaetud metsa või võsaga. Paljud neist ei vajagi kuivendamist, vaid ainult võsast ja kändudest puhastamist.

Meie mullastik ei ole kõikjal soodus põllukultuuride, eriti teraviljade kasvatamiseks. Põhja-Eestis levinud rähkmullad on küll lubjarikkad s. o. soojapõhjalised, sest nad on tekkinud rikkalikult paerähka sisaldaval moreenil või paiguti otse paealusel põhjal; kuid peenainese väljauhtumise tõttu hilis- ja pärastjääaegsete vete poolt omavad nad sõreda aluskihi, mis halvab vee ringlemist mulla alumise ja pealmise kihi vahel. Osa rähkmuldadest (loopealsed rähkmullad) on nii õhukesed, et ei võimalda taimejuurtel kuigi sügavale tungida, ega varusta neid küllaldase vee ja toitainete hulgaga. Need mullad oma väikese viljakusega on kõlblikud vaid metsa- ja karjamaaks. Üldse sobivad rähkmuldadele kõige enam rukis, oder ja kartul, seejuures on toodang tunduvalt sõltuv sademete hulgast.

Kesk-Eesti mullastik tekkis paealusel põhjal lasuval paksul lupjasal-daval raudkiviainesega segatud savimoreenil. Sinna kuuluvad mullad on tekkelt vanemad Põhja-Eesti rähkmuldadest ja seega viimastest lubjaveesemad. Neid nimetataksegi jääkkarbonaatseteks muldadeks; nad asuvad üleminekuastmes leetumisele. Et nende muldade levimispiirkond on pealveelal, jäi neist peenaines välja uhtumata; peenaines aga annab mulla aluskihile suurema võimaluse vee ringlemiseks. Oma sügavama põhja ja vee parema ringlemise poolest on jääkkarbonaatsed mullad rähkmuldadest viljakamad — osa neist kuulub Eesti NSV parimate muldade hulka. Jääkkarbonaatsed mullad on üldiselt soodsad teraviljadele, kuid paiguti linale liiga lubjarikkad. Keskmiselt leetunud jääkkarbonaatsed mullad on tundlikud ilmastiku suhtes.

Lõuna-Eesti mullastik on tekkinud punasel devonliivakivil lasuval lubjaveesel liiv- ja savimoreenil; mistõttu Lõuna-Eesti mullad on lubjaveesed. Viimane asjaolu soodustab leetumisprotsessi (toitesoo-

lade väljauhtumist mulla aluskihti) ning meie paigutamegi Lõuna-Eesti mullad leetunud muldade rühma. Vaatamata huumuse ja mõningate toitesoolade vähemale sisaldusele, on leetunud mullad oma peeneteralisuse ja ühtlasema lõimise poolest kultuurtaimede kasvatamiseks siiski soodsamad Põhja-Eesti omadest — Lõuna-Eesti nõrgalt leetunud mullad kuuluvad vabariigi parimate hulka. Keskmiselt ja tugevasti leetunud mullad (42% leetunud muldade pindalast) on aga happelise reaktsiooniga ja ei võimalda lupjamiseta kõrgemaid saake. Otepää ja Haanja kõrgustike vahelduva reljeefiga osades uhub kõrgendike nõlvadelt alla voolav vihmavesi mulla madalamatele aladele, mistõttu kõrgendike nõlvadel on mullakiht õhuke.

Kasari ja Pärnu jõgikonnas levib ulatuslikult viirsavil esinevaid liiv-savi- ja savimuldi, mis on taimetoitainelt väga rikkad; kuid teraviljade kasvatamist pidurdab liigniiskus, mis on tingitud tasasest pinna-moest ja vettpidavast viirsavist. Seetõttu on seal mullaharimistööde teostamine raskendatud eriti kevadel ja hilissügisel. Vihmastel aegadel on raskemate masinariistade kasutamine neil maadel takistatud. Siin on vajalik kuivendustöö.

Rannikuil, Alutagusel, Pärnumaal, Peipsi ääres ja mujal esineb laialdaselt liivmuldi, mis on põua suhtes tundlikud ja sealjuures sageli tugevasti happesed.

Meie mullad pole rikkad ka taimetoitainete sisalduselt. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Põllumajanduse Instituudi Kuusiku filiaali uuringustel on selgunud 14 000 mullaproovi analüüsist, et suur osa meie muldadest on eriti vaesed fosfor- ja kaalitoitainete poolest ning lämmastikühendeid leidub muldades peaaegu alati niivõrd vähe, et ka lämmastikväetiste andmine põldudele on kindlasti vajalik. Proovidest näitavad 86% väga väikest fosfori sisaldust (alla 7,5 mg 100 g mulla kohta) — neist Lõuna-Eestis 93% (kõige enam Pärnumaal — 96%) ja Põhja-Eestis 75%.

Lämmastikusisaldus on Põhja-Eesti muldades 0,1—0,3% ja Lõuna-Eesti omades 0,08—0,16%, seega on Lõuna-Eesti mullad ka lämmastiku poolest vaesemad kui põhjaosa omad.

Kaalisoolade suhtes ei ole meil olukord nii kriitiline kui lämmastik- ja fosfortoitesoolade poolest. Mullaproovid näitasid 40—50% keskmist ja 10—15% rikkalikku kaalisisaldust. Kaalivaesed mullad on Harju-, Viru- ja Järvamaal, kaalirikkamad Lääne-, Saare- ja Pärnumaal.

Kokkuvõttes võime ütelda, et kõrgemate saakide saavutamiseks on vajalik Eesti NSV-s:

1. Melioratsioonitööde teostamine liigniiskuse all kannatavates piirkondades, põldude ning heina- ja karjamaade kividest ja võsast puhastamine.

2. Heinaväljaliste külvikordade sisseseadmise.

3. Õigete mullaharimissüsteemide rakendamine, kõrgemat saaki andvate agrotehniliste võtete kasutamine külvi- ja hooldamistöödel.

4. Orgaanilise ja mineraalväetise ratsionaalsem kasutamine kohalike väetisainete baasil.

5. Kõrgemasaagiliste teraviljaliikide ja sortide kasvatamine ja süstemaatiline puhtasordilise seemnevilja kasutamine.

6. Külvitööde teostamine kõrgemaid saake andvail külviperioodidel.

7. Taimekaitse süstemaatiline teostamine taimehaiguste, kahjurite ja umbrohu tõrjeks.

Seega tuleb eespoolpüstitatud eesmärgi taotlemiseks rakendada maaparandustöid koos eesrindliku nõukoguliku agrotehnikaga.

Need põhimõtted on võtnud omaks käsiteldav Eesti NSV Ülemnõukogu seadus, mis kujutab enesest soostunud maa-alade kuivendamise ja kasutuselevõtmise ning heinaväljaliste külvikordade rakendamise plaani suurte ja püsivate saakide kindlustamiseks ning loomakasvatusele kindla söödabaasi rajamiseks. See on ulatuslik programm Eesti NSV põllumajanduse kiireks arendamiseks.

Seaduse sissejuhatavas osas üteldakse järgmist:

„Tänapäeval kannatab suur osa vabariigi põllumajanduslikke maid liigniiskuse all, mis põhjustab viljakuse vähenemist ja külvide hävimist (eriti sademeterikkail aastail). Suuri madalsoo pindalasid ei kasutata peaaegu üldse.

Nende maade muutmine suure saagiga ja kultuurseiks kõlvikuiks ei olnud jõukohane üksiktalupoegadele. Ainult nõukogude võimu kehtestamine Eestis, maa eraomanduse kaotamine, talupoegade massiline ühinemine kolhoosidesse ja see ülisuur abi, mida osutavad meie vabariigile NSV Liidu valitsus, UK(b)P Keskkomitee ja isiklikult seltsimees Stalin, võimaldasid nüüd asuda vabariigis ulatuslikele maaparandustöödele kaasaegsel võimsal tehnilisel baasil.

Selle plaani täitmine muudab põhjalikult vabariigi põllumajanduse ilme, laiendab suuresti külvipindalasid, kultuurheina- ja karjamaid, kindlustab suured ja püsivad saagid, loob kindla söödabaasi arenevale ühisloomakasvatusele ja kindlustab seega vabariigi töötava rahva materiaalse heaolu tõusu.“

Soostunud maa-alade kuivendamise ja kasutuselevõtmise alal kinnitab plaan maaparandustööde mahu vabariigis 1 milj. ha suurusel pindalal, sellest 200 000 ha on metsamaad. Neist töödest tuleb teostada 1950.—1955. aastal (tuh. ha-des) (vt. tabel lk. 621).

Seega teostatakse 1950.—1955. a. maaparandustöid kokku 270 000 ha suurusel maa-alal.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu peab välja töötama maakondade ja põhiliste objektide järgi:

a) kahe kuu jooksul, arvates seaduse vastuvõtmisest, maaparandustööde aastaplaani 1950. aastaks;

Tööde nimetus.	1950. a.	1951.—1955. a.	1950.—1955. a.
a) kuivendussüsteemide taastamine ja ümberkorraldamine	4,0	46,0	50,0
b) põllumajanduslike maade kuivendamine dreanaažiga . .	10,0	95,0	105,0
c) soostunud heina- ja karjamaade kuivendamine lahtiste kraavidega	2,0	23,0	25,0
d) soostunud metsamaade kuivendamine	5,0	35,0	40,0
e) kuivniitude ja karjamaade põhjalik parandamine	4,0	46,0	50,0
f) kuivendatud pindalade kasutuselevõtmine põllumajanduslike kultuuride alla . .	10,0	115,0	125,0
g) kivide koristamine põldudel	5,0	85,0	90,0

b) 1. maiks 1950. a. — maaparandustööde perspektiivplaani 1951. — 1955. aastaks.

Maakuivendamisel juhitakse liigvesi ära sooniitudelt lahtiste kraavide kaudu, põldudel aga dreanaažkuivenduse teel, s. o. maasse asetatud savitorude abil. Et tõsta torude toodangut vajalikule tasemele, lisanduvad kahele praegu tegutsevale dreanaažtorude vabrikule lähemal ajal veel seitse sama ülesandega vabrikut.

Ulesharitud uudismaad lähevad peamiselt söödakultuuride alla, et parandada meie puudulikku söödabaasi.

Põllumajanduse Ministeerium, Sovhooside Ministeerium, Metsamajanduse Ministeerium ja kohalike töörahva saadikute nõukogud on kohustatud kindlustama kuivendatud maade õigeaegse kasutuselevõtmise ja organiseerima kuivendussüsteemide ekspuaterimist, kuivendatud maade õiget kasutamist (juba tehniliste projektide kinnitamisel), ning kindlustama kraavide ja ehitiste jooksva ja kapitaalremondi õigeaegse teostamise.

Kodanlikus Eestis võeti kuivendatud maast kasutusele vaid 36%, kuna ülejäänud 64% jäi põllumajanduslikult kasutamata. See oli tingitud eeskätt sellest, et detailkuivendamist suutsid teostada peamiselt kulakud, kes pealegi, kasutades oma poliitilisi ja majanduslikke eeliseid, paigutasid peajuhtmed võimalikult oma talu piiridesse, mis vähendas detailkuivendusega seotud kulusid.

Maaparandustööde mõju teraviljasaagi tõusule Eesti NSV-s on uuritud muuseas Tartumaal 32 majandis, kus teraviljasaagi tõus mineraalmaadel oli maakuivendustööde tagajärjel keskmiselt: talvrukkil 62,2%, talvnisul 55,6%, odral 72,3%, kaeral 65,2% ja segaviljal 61,6%. Seega

võimaldasid melioratsioonitööd teraviljasaagi tõusu ha-lt keskmiselt 55—65%.

1948. a. saadi Ulenurme sovhoosis kultiveeritud ja heinaseemnega seemendatud socniidult 30 ha pindalalt iga ha kohta 6 t kuiva heina. Käesoleval aastal loodetakse 36 ha-lt saada keskmiselt 8 t ha-lt. Kostivere sovhoosis kultiveeriti möödunud aastal ja külvati heina alla 30 ha sood; käesoleval aastal saadi esimesel niitmisel 6 t kuiva heina ha-lt, kuid loodetakse saada üldse 9 t, kuna teostatakse veel teine niitmine, millele järgneb karjatamine. Nii osutub kultuurheinamaade saak, võrreldes looduslike heinamaade omaga, mis annavad keskmiselt ühe tonni kuiva heina ha-lt, 6—9 korda suuremaks.

Arvesse võttes, et heinaväljaliste külvikordade sisseseadmine ja rakendamine kolhoosides ja sovhoosides on tähtsaimaks aluseks kindla söödabaasi loomisel loomakasvatusele kui meie põllumajanduse juhtivale harule, nõuab seadus põllu- ja söödakülvikordade sisseseadmist kolhoosides ja sovhoosides 1 225 000 ha maa-alal ning nende rakendamise kindlustamist 3—5 aasta jooksul pärast põldude eraldamist.

Seoses heinaväljasüsteemi sissetoomisega meie põllumajandusse muutub üksikute kultuuride erikaal külvikordades. Söodakülvikorra moodustavad peamiselt kultuurheina- ja karjamaad. Suureneb aga ka söodakultuuride pindala põllukülvikorras, kusjuures teravilja külvipind mõningal määral väheneb. Ei vähene aga teravilja kogusaak, vaid vastupidi — suureneb mullaviljakuse tõstmise ja kogu agrotehnilise kompleksi rakendamise tõttu.

1950.—1955. a. laieneb meil kogu kultuuride all olev külvipind 11,4%. Söodakultuuride pindala suureneb 75%, kusjuures söodakultuuride kasv rohumaade külvikorras on ligi 3,5 kordne, põllukülvikorras aga 11,2%. Põldheina kasv põllukülvikorras on ligi 43%.

„Põldheina osatähtsuse tõstmine põllukülvikorras ja söodakülvikordade sisseviimine tõstavad tunduvalt söötade koguseid juba lähemal aastail. Kui me võtame arvestuse aluseks keskmiselt 8-väljalise külvikorra, millest 2 välja on põldheina ja 0,5—1 väli söodajuurvilja all, siis suureneb heina kogusaak ajavahemikul 1950.—1955. a. ligemale 35% ja söodajuurvilja kogusaak 3,7 korda; kogusummas suureneks söötade kogusaak kuue aasta jooksul söödaühikuis 42,6% võrra. Kui praegu rahuldatakse kultuurkarjamaade varal napilt 4% söötade kogutarvidust, siis 1955. aastal tõuseb see 23%-ni, mistõttu ainuüksi selle vahendi abil võib suurendada veiste ja lehmade arvu kuni 28%, sigade arvu 79%, lammaste arvu 33%, kodulindude arvu 67% ja hobuste arvu 11% võrra. Sellega kaasneb ühtlasi ka toodangu pidev tõus lehma kohta 27%, kogutoodang aga kuni 70%, sealiha toodang tõuseb ligemale kahekordseks.“ (Sm. A. Veimeri ettekandest Eesti NSV Ülemnõukogus 2. aug. k. a.)

Ministrite Nõukogu peab hiljemalt 1. jaanuaril 1950. a. kinnitama külvikordade tüüpskeemid põllumajandusliku spetsialiseerumise rajoonide järgi, võtma tarvitusele abinõud silovalmistamise suurendamiseks silokultuuride külvide ja söödakultuuride laiendamise teel, organiseerima pidevat kontrolli põllu- ja söödakülvikordade rakendamise üle ning abistama kolhoose külvikordade kiiremal rakendamisel.

Uleminek heinaväljasüsteemile ja söödakultuuride osatähtsuse suurendamine aitab tõhusalt parandada ka mullastruktuuri ning sellega tõsta ka teiste kultuuride toodangut.

Väetisainete koguse suurendamise huvides kohustab Eesti NSV Ülemnõukogu seadus tõstma alusturba ja komposti valmistamiseks kasutatava turba toodangut 1950. aastal 300 000 tonnile ning 1955. aastal juba 1 200 000 tonnile.

Edasi näeb seadus samas osas ette valge mesiku seemnepõldude rajamist määral, mis kindlustab selle taime ulatuslikku kasutamist haljasväetisena.

Valge mesik kasvab igasuguses mullas, kui see pole ainult happene. Oma maapealsetes osades ja juurtes, millede kuivaine on rikas taimele kättesaadava lämmastiku poolest, sisaldab ta rohkem orgaanilist massi kui ükski teine liblikõieline. Valge mesiku tugev juurekava tungib sügavale mulla aluskihti, kohendab mulda ja võtab toitaineid tagavaradest, mis teistele taimele on raskesti kättesaadavad — ning annab nad edasi järgnevatele kultuuridele. Mullas kõdu- ne mesik kiiresti, mis omab suure tähtsuse meie lühikese vegetatsiooniperioodi tingimustes, rikastab mulda huumusega ja parandab mulla struktuuri. Valge mesik hävitab edukalt juureumbrohte, välja arvatud orashein.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Põllumajanduse Instituudi Kuusiku filiaali Karuse katsepunktis Viljandimaal saadi 1947. a. lupjamata ja mesiku bakteriväetisega nakatamata katsepõllult mesikut 6601 kg ha-lt, lubjatud põllult 10 000 kg ha-lt ning lubjatud ja mesiku bakteriväetisega varustatud põllult 17 584 kg ha-lt. Seemet saab 700—1600 kg ha-lt.

Suurt tähelepanu omistatakse seaduses muldade happesuse vastu võitlemisele muldade lupjamise teel. Happesed mullad tekivad mitmel viisil: aluseliste ühendite leostumisel maasse nõrguva vee poolt, nende äravõtmisel mullast taimele poolt jne. Kergemini hapenduvad liivakad mullad. Happesed mullad pidurdavad taimele arengut; neis kaovad taimekasvule soodsad mikroobid ja arenevad mitmesugused kahjuliku mõjuga seened ja anaeroobsed bakterid. Happesed mullas on takistatud orgaanilise aine lagunemine mineraalaineks, s. o. taime otseseks toiduks; need mullad on alati vaesemad fosfori-, kaali- ja lämmastikühendite poolest kui neutraalsed või aluselised mullad. Happesus mõjub halvasti ka mulla füüsilistele omadustele.

Seniste uurimiste põhjal teame, et 57% Lõuna-Eesti muldadest ei

anna kõrgeid saake oma liigse happesuse tõttu. Samuti esineb happeseid muldi ka Põhja-Eestis — Jõhvimaal koguni 42% (ulatuslike liivmuldade tõttu), Hiiu- ja Järvamaal 15%, mujal vähem.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu peab 1. oktoobriks k. a. kinnitama abinõud maade uurimise alal kõigi hapude muldade väljaselgitamiseks, kaardistamiseks ja nende happesuse astme kindlakstegemiseks.

Muldade lupjamiseks tuleb meil kasutada eeskätt mageveesetteid — niidumerglit ja järvekriiti, milledest esimene sisaldab savi, kuid teine võib olla peaaegu puhas lubjakivi (80—90%). Mõlemaid leidub Eesti NSV-s suuremates või vähemates kogustes üle terve vabariigi järvede põhjas ja rabas turbakihi all. Uksnes Lõuna-Eestis on tehtud kindlaks üle saja leiukoha, millede koguaru arvestatakse 12,6 milj. tonnile, mis mitmekordselt ületab meie põldude lubjatarviduse. Enamik neist leiukohtadest on niidumergel ja järvekriit kergeti kättesaadavad ning leiukohad ise asuvad sageli lupjamist vajavate põldude lähedal, vältides seega pikemat transporti. Edukalt saab põldude lupjamiseks kasutada ka põlevkivi tuhka.

Ajavahemikus 1950.—1955. a. tuleb meil lupjamisele:

1950. aastal — 20 000 ha,
1951. aastal — 25 000 ha,
1952. aastal — 30 000 ha,
1953. aastal — 35 000 ha,
1954. aastal — 40 000 ha,
1955. aastal — 45 000 ha,

seega kokku 195 000 ha happesi muldi.

Kodanlikus Eestis teostati happeste muldade lupjamist 1937.—1938. aastani vaid 2,8% majapidamistest.

Lisaks oma vabariigis toodetavale väetisele saame 1950. a. vennasvabariikidest mineraalväetisi järgmistes kogustes:

kaalisoola — 60 000 tonni,
superfosfaati — 70 000 tonni,
fosforiidijahu — 60 000 tonni,
lämmastikväetist — 20 000 tonni.

1940. a. imporditi meile mineraalväetisi:

lämmastikväetist — 60 000 tonni,
fosforväetist — 70 000 tonni,
kaaliväetist — 10 000 tonni,

seega 140 000 tonni 1950. aastal sisseveetava 210 000 tonni vastu.

Enamus mineraalväetistest kasutati kodanlikus Eestis teraviljakultuuridele, esijoones talvteraviljadele, milleks kulutati mineraalväetisi 2—5 korda rohkem kui teiste põllukultuuride puhul. Põllumajandite üldarvust andis põllule lämmastikmineraalväetisi 35,4%, fosformineraalväetisi 59,5% ja kaalimineraalväetisi 25,0% majandeid. Niitude väetamiseks kasutas fosformineraalväetisi vaid 7,6% ja kaalimine-

raalväetisi 6% majandeist. Mineraalväetiste vähest kasutamist kodanlikus Eestis põhjustas nende kõrge hind, mis ei olnud jõukohane enamikule majandeist. 1950. a. sisseveetava väetise tonni hind on aga vaid, vastavalt sordile, 20—26 rubla.

Külvidele kõrge viljakusega sordiseemnete kindlustamise ja sordiaretus- ning seemnekasvatustöö põhjaliku parandamise osas kinnitab seadus kultuurheinamaade heinaseemnepõldude koristuspindala plaani vabariigis järgmiselt:

- 1951. aastaks 5400 ha,
- 1952. aastaks 6700 ha,
- 1953. aastaks 8000 ha,
- 1954. aastaks 9750 ha,
- 1955. aastaks 11 300 ha.

Võrreldes 1950. aastaga, kus heinaseemnepõldude alla tuleb 2000 ha, suureneb heinaseemnete külvipind 1955. aastaks üle 5,5 korra.

Et varustada põllumajandust kõrgeväärtusliku seemnega, organiseeritakse juba käesoleval aastal vabariigis 6 seemnepuhastuspunkti, varustades need vajalike seemnepuhastusmasinatega ja töötatakse välja 1. oktoobriks k. a. sordiaretustöö perspektiivplaan vabariigis 1950.—1955. aastaks.

Käesoleval aastal kinnitas Eesti NSV Ministrite Nõukogu, lähtudes riikliku sordivõrdluskatsete tagajärgedest ja vabariigi katseasutuste andmetest üle kogu vabariigi sortide rajoonimise eesmärgil järgmised mullastikulised-kliimalised võõndid (tsoonid). (Esitatud jaotuses on Jõhvimaa veel Virumaa ja Jõgevamaa Tartu- ja Viljandimaa koosseisus.)

1. Rähkmuldade võõnd: Läänemaa, Harjumaa, Põhja-Virumaa.
2. Karbonaatsete muldade võõnd: Järvamaa, Virumaa (välja arvatud põhjaosa), Põhja-Tartumaa, Põhja-Viljandimaa.*
3. Nõrgalt ja keskmiselt leetunud muldade võõnd: Kesk-Tartumaa, Kesk-Viljandimaa.
4. Tugevasti leetunud muldade võõnd: Lõuna-Viljandimaa, Lõuna-Tartumaa, Kagu-Pärnumaa, Võrumaa, Valgamaa.
5. Saarte võõnd: Saaremaa, Hiiumaa.**

Koos nimetatuga kinnitas Eesti NSV Ministrite Nõukogu sortide rajoonimise plaani kultuuride ja mullastikulise-kliimaliste tsoonide järgi, mis on välja töötatud Teravilja, Ölikultuuride ja Heina-aimede Riikliku Sordivõrdluskatsete Komisjoni poolt 1949. aastaks. See on järgmine:

- a) Talvnisu. Kogu vabariigis: Luunja parandatud, Kuusiku.
- b) Talvrukis: Kogu vabariigis: Sangaste.

* Haarab jääkkarbonaatsete muldade valdkonna.

** Sarnaneb mullastikult I võõndile.

I ja V vööndis: lubada Jõgeva I ja II.

c) Suvinisu: Kogu vabariigis: Diamant.

d) Kaer: Kogu vabariigis: Jõgeva Agu.

I ja II vööndis: lubada Jõgeva Koidu.

IV vööndis: lubada Võit.

e) Oder. Kogu vabariigis: Maia.

f) Hernes. Kogu vabariigis: Konkordia.

g) Vikk, ristikhein, timut. Kogu vabariigis: kohalikud parimad sordid.

Senini on meil rajoonitud sordiseemnega külve teostatud võrdlemisi tagasihoidlikult, eriti Hiiu- ja Läänemaal. 1948. a. seemendati neis maakondades rajoonitud sortidega (protsentides vastava kultuuri pindalast):

	Talvrukist	Talvnisu
Hiiumaal	7,4	21,1
Läänemaal	34,0	60,3

Metsanduse arendamise osas määrab seadus kindlaks riikliku metsafondi maadel teostatavate maaparandustööde ja metsade istutamise plaani vabariigis 1950.—1955. aastaks.

See plaan näeb ette 1) kogu olemasoleva kuivendussüsteemi kordaseadmise metsamaadel ja uue kuivendusvõrgu ehitamise soostunud metsadega 40 000 ha suurusel maa-alal; sellest 1950. a. 5000 ha-lisel alal; 2) metsade istutamist 50 000 ha ulatusel, sellest 1950. a. — riikliku metsafondi maadel 4000 ha ja kolhooside maadel 6000 ha.

Liigne niiskus takistab puu juurestiku arenemist — eriti sügavusse, juurestik jääb kiduraks ning pidurdab seega kogu puu kasvu. Meie metsades olemasolev kuivendusvõrk on aga väga hõre, pealegi saksa okupatsiooni ajal tugevasti laostunud, mistõttu vajab korrastamist ja tihendamist. Uue kuivendusvõrgu ehitamine 40 000 ha suurusele metsa-alale tõstab viimase puidutoodangu liigniiskuse all kannatava alaga võrreldes kolmekordseks (kuni 9 milj. tihumeetrini), millest $\frac{2}{3}$ oleks tarbepuitu. Uue metsa istutamine 50 000 ha-lisele pindalale ületab oma ulatuselt kogu kodanliku Eesti kestusel istutatud metsa. Selleks võetakse metsa alla kõik põllumajanduslikuks kasutamiseks kõlbmatud maad. Selliseid maid leidub meil ulatuslikult ranniku aladel, eriti Saare- ja Läänemaal. Suuremate massiividena esinedes lähetsid nad riigi metsamaade fondi. Samal ajal on kolhoosidel võimalik saada riigi metsafondist ja reservmaist vähemaid maid külvide alla võtmiseks, karjamaaks või metsaistutamiseks. Metsa istutamine kolhoosidele kuuluvale maale on tähtis seepärast, et meie noortel kolhoosidel on metsa väga vähe, nende puidutarvidus aga kasvab ehitustööde laienemise tõttu aasta-aastalt ikka suuremaks. Seetõttu peabki käesoleva seaduse järgi Metsamajanduse Ministeerium teostama laialdasi metsaistutustöid ka väljaspool oma metsafondi piire, kolhooside mail, osutades kolhoosidele tõhusat abi metsade rajamisel.

Maaparanduse ulatuslikus plaanis ettenähtud ürituste täitmiseks luuakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures Maaparanduse Peavalitsus, kelle ülesandeks jääb maaparandustööde teostamise abinõude planeerimine, kuivendussüsteemide ekspluateerimine, ehituse ja projekteerimis-uurimistööde ning maaparandusjaamade töö juhtimine, samuti kontroll kuivendatud maade kasutuselevõtmise üle.

Maakondades, kus on vähemalt 6000 ha kuivendatud maid, organiseeritakse maakondade täitevkomiteede koosseisus maaparandusosakond maaparandustööde planeerimiseks ja juhtimiseks.

Ule vabariigi luuakse 1949.—1950. aastal kuus territoriaalset kuivendussüsteemide ekspluatatsioonivalitsust koos ekspluatatsiooni jaoskondadega. Need valitsused alluvad Maaparanduse Peavalitsusele. Nende ülesandeks jääb kuivendusvõrgu ekspluateerimine, kolhoosidevahelise tähtsusega reguleeritud peaveejuhtmete ning magistraalkraavide remondi teostamine ja heas korras hoidmine. Jaoskondade kraavimeistrite kohuseks on nende jaoskonnas olevate veejuhtmete ja vee-ehitiste korrashoid.

Kuna selline suur üritus on teostatav vaid sotsialistliku ühiskonnakorra raames seoses kõrge tehnika rakendamisega, organiseeritakse maaparandus- ja kultuurtehniliste tööde mehhaniseerimiseks 6 maaparandusjaama, milledest üks alustas tegevust juba käesoleval aastal, ülejäänud 5 tuleval aastal. Neist jaamadest asub igaüks eri ekspluatatsioonivalitsuse maa-alal ja allub otseselt Maaparanduse Peavalitsusele. Maaparanduse jaamade ülesandeks on: uute kuivendussüsteemide ehitamine ja olemasolevate taastamine, samuti uute maade kasutuselevõtmisega seotud tööd (kändude juurimine, võsa ja mätaste lõikamine, kivide koristamine, uudismaa üleskündmine ja esialgne randaalimine). Maaparandusjaamad komplekteeritakse mitmesuguste masinatega maakuivendustöödeks, uudismaa ülesharimiseks, võsa lõikamiseks, kändude juurimiseks, kivide koristamiseks, samuti võimsate traktoritega, veo- ja tsisternautodega, diiselrammidena, võimsate veoplatvormidega, automaat-keevitusaparaatidega, metallitöötlemispinkidega, ümberpaigutatavate elektrikeevitusagregaatidega, liikuvate remonditöökodadega, ümberpaigutatavate elektrijõujaamadega ja luksepa töö- ja mõõduriistade komplektidega.

Kodanlikus Eestis oli maakuivendustöödele rakendatud üldse 3 ekskavaatorit. Nõukogude Eestis varustatakse iga maaparandusjaam 9 ekskavaatoriga, milledest igaühe võimsus ületab poolteisekordselt kodanliku Eesti ekskavaatori oma. Iga maaparandusjaam võib ühe aasta jooksul välja kaevata 1 miljon m³ mulda.

Masina-traktori jaamadele pannakse lisaks nende põhikohustustele veel tööd uudismaade kasutuselevõtmisel külvikordade alla ning kolhooside abistamine detailkuivendusvõrgu ehitamisel ja puhastamisel, kuivendatud maadel kändude juurimisel, võsast puhastamisel ja kivide koristamisel. Seoses sellega varustatakse masina-traktori jaamad vasta-

vate täiendavate seadmetega. 1950. aastal ja 1951. aasta esimesel poolaastal antakse meile NSV Liidu valitsuse poolt 5 maaparandusjaama ja 20 masina-traktorijaama komplekteerimiseks masinaid ja seadmeid, millede koguväärtus on ligi 50 miljonit rubla.

Tööde teostamiseks vajalike kaadrite soetamiseks peab Eesti NSV Ministrite Nõukogu leidma abinõud, mis kindlustaks maaparandustööde eriteadlaste: inseneride, hüdrotehnikute, maaparandusinseneride, traktoristide, ekskavaatorimasinistide, dreanažitööde meistrite jt. ettevalmistamise küllaldasel arvil.

Projekteerimis-uurimistöödega seoses olevad kulud kuivendussüsteemide ehitamisel võetakse riigi eelarvesse ja jäävad riigi kanda. Riigi kulul toimuvad ka tööd peaveejuhtmete reguleerimise ja magistraalkraavide ehitamise alal, samuti maaparandustööd riikliku fondi maadel — neid teostavad maaparandusjaamad riigi poolt vee-majanduslike ürituste all kapitaalmahutusteks assigneeritavate summade arvel. Maaparandustööde eest detailkuivendusvõrgu alal ning tööde eest kuivendatud maade kasutuselevõtmisel, mida teostavad maaparandusjaamad kolhoosidele kinnitatud maadel, tasuvad kolhoosid rahas, nende tööde plaanilise omahinna ulatuses.

Kõik vabariigi kolhoosid vabastatakse kõigist põllumajanduslike saaduste riiklikest kohustustest savitorudreanažiga kuivendatud uudismaadelt kaheks aastaks, arvates kuivendusvõrgu ehitamise lõpuleviimise momendist.

Krediiti lubatakse kolhoosidele ka lubja soetamiseks happeste muldade lupjamiseks ja kultuurrohumaade heinaseemnete ostmiseks seemnepõldude rajamisel. Esimeseks otstarbeks antakse krediiti täie ostusumma ulatuses neljaks aastaks, arvates 3% aastas ja teiseks otstarbeks 75% ulatuses seemnete hinnast 3 aastaks, kusjuures krediit tuleb katta alates teisest aastast.

Seaduse lõpposas kutsub Eesti NSV Ülemnõukogu üles „vabariigi Teaduste Akadeemiat, kõiki teaduslikke töötajaid ja põllumajanduse ning tööstuse eriteadlasi aktiivselt lülituma probleemide lahendamisse, mis on seoses maaparanduslike tööde ulatusliku läbiviimisega vabariigis ja osutama igakülgset abi ministeeriumidele, keskasutus-tele, tööstusettevõtetele, masina-traktorijaamadadele, maaparandusjaamadadele, kolhoosidele, sovhoosidele ja metsamajanditele selles töös“.

Samuti kohustatakse kõiki ministeeriume, keskasutusi ja kohalikke tööraha saadikute nõukogusid „teostama ulatuslikku ülevabariiklikku selgitustööd kolhoosnikute, sovhooside tööliste ja põllumajanduse eriteadlaste mobiliseerimiseks ulatuslike maaparandustööde läbiviimiseks, samuti maakasutamise heinaväljasüsteemi kiiremaks rakendamiseks“.

„Eesti NSV Ülemnõukogu avaldab kindlat veendumust, et kõik kolhoosnikud, masina-traktorijaamad, maaparandusjaamad, sovhooside

ja metsamajandite töölised ning põllumajanduse eriteadlased arendavad võitlust maaparandustööde plaani täitmise ja ületamise ning heinaväljaliste külvikordade rakendamise eest ja loovad seega tingimused... kolhooside ühismajandi ja kolhoosnikute heaolu kiireks kasvuks ning vabariigi kogu rahvamajanduse tõusuks."

Selle meie rahva ajaloos esmakordse hiigelürituse teostamisest, inimese julgest väljakutsest loodusele selle alistamise eesmärgil, sõjakuulutusest meie põlisele vaenlasele — soole — tema rakendamiseks inimese teenistusse ei tohi jääda kõrvale ka meie õpetajaskond.

Esimeses järjekorras peab igaüks meist üksikasjaliselt tutvuma Eesti NSV Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seaduse ning selle kohta ilmunud ja ilmutate kirjutistega ajakirjanduses või eribrošüüridena. Edasi tuleb meil stalinlik looduse ümberkujundamise plaan võtta ettekandena ühe esimesel poolaastal toimuva pedagoogika nõukogu koosoleku päevakorda, kus lektorina esineks mõni oma õpetajaist või väljastpoolt kutsutud eriteadlane (agronoom). Plaani ning selle suurt ulatust ja tähtsust tuleb selgitada ka õpilastele. Võib-olla on kõige otstarbekohasem, kui iga klassijuhataja pühendaks sellele ühe tunni oma klassis. Teema tuleb viia ka noorte naturalistide või loodusteaduse ringi töökavasse, kus teda võib jagada allteemadeks, mis tuleks käsitlemisele igaüks omaette. Plaani ei tohi jätta puutumata ka lastevanemate koosolekuil, vaid võetagu hästi läbitöötatud ettekandena koosoleku päevakorda. Lõpuks ärgu unustatagu ka kolhoose, eriti siis, kui ollakse mõnega šeflusvahekorras. Sinna võib organiseerida külas käigu ühes isetegevuse õhtu korraldamisega, kus Eesti NSV maaparandusplaani käsitlevale teemale järgneb õpilaste esinemine kunstilise isetegevuse alal. Piirdugem esialgu selle ürituse tähtsust ja ulatust tutvustava tegevusega aktsiooni esimesel etapil, et hiljem, kui avaldatakse ettevõtetavate tööde üksikasjaline plaan, minna üle teisele etapile — aktiivsele töödest osavõtule.

KIRJANDUST.

E. Vint. Teravilja tootmine Eesti NSV-s. RK „Teaduslik Kirjandus“, Tartu 1948.

A. Lillema. Lühike mullaerimite kirjeldus Eesti NSV mullastiku kaardi juurde (1 : 400 000). RK „Teaduslik Kirjandus“, Tartu 1948.

Система работ по развитию письменной речи на занятиях русским языком в эстонской школе.

Г. Р. Тукумцев.

II ГРУППА. ПИСЬМО НА ОСНОВАНИИ УСЛЫШАННОГО.

1. Диктовки.*

В русской школе диктовки на уроках русского языка очень мало способствуют развитию письменной речи и служат, главным образом, для проверки навыков правописания (а нередко, при чрезмерном увлечении ими или неумелом использовании, для усугубления малограмотности). В школах же нерусского языка, наоборот, диктовка в очень малой степени может служить для проверки знаний по русскому языку, т. к. основных сторон этих знаний — умения выбрать правильные слова и выражения, умения правильно расставить и связать эти слова грамматически — диктовка никак обнаружить не может. Удовлетворительными способами проверки могут быть только изложение, сочинение и перевод с родного языка. Для развития же речи диктовка в нерусской школе, при умелом ее использовании, может оказать большую пользу: учащийся тренируется в слышании русских предложений, в их осмыслении (без чего их нельзя написать) и в их правильном письме; последнее обеспечивается тщательным предупреждением ошибок путем предварительного обсуждения всех трудных слов. Разновидности:

1) Диктовка хорошо разобранного ранее текста с предупреждением ошибок (№ 38)

2) Диктовка хорошо разобранного ранее текста с консультацией в процессе письма во всех вызывающих вопросы случаях (№ 39)

3) Диктовка знакомого текста с частичной грамматической перестройкой (№ 40)

Так, напр., диктуется текст в настоящем времени, а пишется в прошедшем (с соблюдением согласования в роде); диктуется о том, что сделали вчера (встали в 7 ч., умылись, оделись), а пишется о том, что делали в лагере ежедневно (вставали в 7 ч., умывались, одевались), т. е. глаголы ставятся в другом виде и т. п.

4) Диктовка с амплификацией (№ 41)

Например, все существительные в рассказе диктуются без определений, а на доске имеется перечень определений, из которых вставлять наиболее подходящие.

5) Творческая диктовка (№ 42)

Диктуются только словосочетания, заключающие трудные орфограммы или трудные случаи согласования или управления, которые нужно закрепить в памяти учащихся; предложения же с этими словосочетаниями составляются учащимися

* Излюбленное многими педагогами уродливое слово «диктант», представляющее собой искажение латинского слова, следует заменить русским образованием от того же корня: «диктовка». На самом деле, суффиксы *ант*, *ент* обозначают действующее лицо, — ср. аспирант, студент, коммерсант; и т. обр. «диктант» должно было бы обозначать диктующего, а не процесс диктования и не текст.

(вначале коллективно, потом индивидуально, но под наблюдением преподавателя и со справками в словарики во всех трудных случаях); так, напр., диктуется «восходящее солнце» — с предупредительным обсуждением окончания причастия, — учащиеся же пишут: «Восходящее солнце осветило лес».

2. Свободная диктовка.

Преподаватель делит текст на небольшие (от 1,5 до 3 строк) законченные отрывки. Сначала текст читается в целом и разбирается со стороны содержания. Путем вопросов учащиеся осваивают все новые слова и обороты; более трудные из них выписываются на доске. Затем каждый отрывок прочитывается один раз, и учащиеся пишут, как кто понял и запомнил. При этом перед записью, в случае, если учащийся хочет употребить свое выражение, он советуется с преподавателем (подойдя к нему). Это более трудная работа, здесь большая возможность ошибок, а потому здесь надо начинать с небольших отрывков, очень осторожно их увеличивая, поощрять справки в словарях и консультацию с преподавателем и обеспечивать максимальный контроль преподавателя по ходу работы. Зато эффективность этого вида работы очень велика: учащиеся делают первые шаги в самостоятельном письме. Разновидности:

- 1) Свободная диктовка по знакомому художеств.-литер. тексту (№ 43)
- 2) Свободная диктовка по новому тексту (№ 44)
- 3) Сжатая свободная диктовка по деловому (научно-популярному) тексту (№ 45)

Это, иначе, конспектирование на слух; делается после № 21. Этой разновидностью нужно заниматься долго и упорно — т. к. это путь к записи лекций, а умение записывать лекции или выступления — жизненно важный навык.

3. Запись лекции.

Подготавливается предыдущей разновидностью. Упражнения ведутся на коротких и несложно построенных сообщениях учителя о жизни и творчестве крупнейших русских писателей. Лекция предваряется разъяснением новых слов и выражений, которые в ней встречаются, с записью их на доске. На доске пишется и план лекции.

Этапы:

- 1) Запись лекции, прерываемой паузами (для записи) (№ 46)
Паузы постепенно сокращаются.
- 2) То же без пауз, но в замедленном темпе (№ 47)
Коллективная обработка записей.
- 3) То же с самостоятельной обработкой записей на дому (№ 48)

Примечание: при записи лекций широко применяются сокращенные записи; нужно ознакомить учащихся с принятыми в русском письме сокращениями. (См. о этом в статье Арефьева «Методика сокращенных записей», журн. «Рус. яз. в шк.» за 1940 г., № 4)

4. Изложения.

О технике и материале для изложения см. указ. выше общие пособия. См. также сборник статей Афанасьева, Соловьевой, Шапошниковой и Кереневского. 1949 года.

1) **Классное изложение заранее разработанного текста по данному плану** (№ 49)

Учащимся предлагается повторить к данному уроку 4—5 из пройденных недавно рассказов; один из них (или два — один для сидящих слева, другой — для сидящих справа) дается для изложения.

2) **Классное сжатое изложение более объёмистого текста** (№ 50)

Текст даётся также хорошо знакомый, с повторением на дому. Во время изложения всех разновидностей допускаются справки в словарях (печатных и рукописных) и консультация учителя.

3) **Домашнее сжатое изложение текста, прочитанного и разобранныго в классе** (№ 51)

Текст выбирается такой, какой не может оказаться на дому у учащихся; автор не указывается. *. Текст читается, толкуется, все трудные слова записываются (где надо, с переводом); составляется коллективно подробный план, который записывается с доски; по плану проводится беседа; затем, за 5—7 мин. до конца урока, текст снова прочитывается, причём учащиеся следят по плану. Учащиеся представляют преподавателю написанные дома черновики и, после исправления, переписывают набело.

4) **Классное сжатое изложение нового делового текста** (№ 52)

После вводной беседы, знакомящей с необходимой лексикой, небольшая статья прочитывается учителем, разбирается, по ней составляется план, который пишется на доске; затем статья снова прочитывается и учащиеся пишут с помощью преподавателя. Эта работа, наряду с работой № 45, служит подготовкой к записи лекций работа № 46); это надо учесть при планировании.

5) **Сжатое изложение заслушанного коллективно по радио рассказа с предварительной подготовкой, с коллективным устным резюмированием** (№ 53)

5 Творческие изложения.

1) **Изложения с частичным видоизменением форм (ср. №. 20)** (№ 54)

2) **Изложения с частичным видоизменением ситуации** (№ 55)

Например, читается рассказ о лётчике, который совершил вынужденную посадку во вражеском тылу. Пересказать, заменив зимнюю обстановку летней или допустив, что лётчиком оказался раненый товарищ. Эта работа проводится коллективно; предлагаются различные варианты; выбирается лучший, он редактируется при помощи преподавателя; затем выясняются все трудные для письма случаи, и затем учащиеся пишут под наблюдением и с помощью преподавателя.

* Автора называют при разборе работ.

3) Изложения с распространением (с добавлением деталей и описательного характера) (№ 56)

Добавления также предварительно обсуждаются.

4) Изложение со своей концовкой (№ 57)

Конец рассказа (развязка) не зачитывается. Учащиеся предлагают свои варианты. Избранный вариант коллективно редактируется и все изложение пишется под бдительным наблюдением учителя.

III ГРУППА. САМОСТОЯТЕЛЬНЫЕ ПИСЬМЕННЫЕ РАБОТЫ.*

В этой группе рассматриваются письменные работы на русском языке, не основывающиеся ни на чтении русского текста, ни на услышанной русской речи, т. е. работы без речевого образца, более или менее самостоятельно передающие впечатления, мысли и чувства пишущего по-русски. Конечно, в процессе обучения каждой конкретной разновидности письменных работ этой группы будет иметь место частичный речевой показ преподавателя; устный или даже письменный, но когда пишется поверочная работа, он уже отсутствует полностью.

1. «Немой диктант»

Так назван этот вид работы (№ 58) профессором П. Ф. Митрофановым в статье, напечатанной в № 2 журнала «Русский язык в школе» за 1940 год. Преподаватель выполняет молча перед учащимися те или иные простейшие действия: подходит к столу, берет книгу, раскрывает ее, садится и т. д. — учащиеся записывают все его действия простейшими предложениями. Действия, все более усложняющиеся, может производить один или двое учащихся, проинструктированные предварительно преподавателем. В таком случае преподаватель может помогать пишущим в случаях затруднений, коллективно или индивидуально.

2. Письменные работы по картине.**

1) Подписи под картинами (№ 59)

Это — простейший вид работы данного вида. Подписи могут быть номинативные, называющие предмет или действие («Ведро», «Молочная ферма», «Стрижка овец») или же в форме предложений («На полу стоит ведро», «На ферме доят коров», «Стригут овец» и т. п.)

2) Рассказ по серии картин (№ 60)

*. На первостепенную важность работ этого разряда указывает выдающийся методист начала XX в. Тростников, работавший в Тарту и знакомый с работой в эстонских начальных школах. Он пишет: «Прежде всего их (детей) необходимо учить умению излагать свои мысли, а не чужие»

** См. статью Полякова «Художественные картины как средства развития речи учащихся» в журн. «Рус. яз. в шк.» за 1939 г. № 3. См. также ст. Гризоловой Самостоят. работы уч—ся по русск. яз. в V—VI кл., там же 1946 г. № 3—4.

3) Описание одной, более или менее сложной картины (№ 61)
4) Рассказ по одной картине, выходящей во времени за рамки картины (№ 62)

5) Рассказ по картине с элементами рассуждения (выводами) (№ 63)

Методика работы с картинами общеизвестна. Предварительно в беседе выясняются все неизвестные учащимся названия предметов, признаков и действий, составляется план работы, делаются (коллективно) устные формулировки; первые работы пишутся на доске и списываются с доски. Затем, по мере приобретения навыков, все эти моменты предварительной подготовки постепенно (и очень постепенно) отбрасываются, с тем однако, чтобы это не вызвало появления массовых ошибок, и, в конце концов, учащиеся пишут поверочную работу данной разновидности самостоятельно без предварительного обсуждения (впрочем, выписывание на доску трудных орфограмм, справки в словаре и консультация с преподавателем и при поверочных работах должны иметь место).

6) Рассказ по просмотренному кинофильму (№ 64)

Это значительно более трудная разновидность (при том смешанная по типу, т. е. здесь, в звуковом кино, играют роль и услышанные речи действующих лиц; всё же основой рассказа служат виденные действия); однако трудности этой работы не должны толкать к отказу от неё: звуковое кино, в подавляющем большинстве случаев звучащее по-русски и в то же время увлекающее ребят своим содержанием, — такой мощный союзник в деле усвоения русского языка, что было бы непростительно от него отвернуться. Чтобы посещение кинотеатра оказало максимум благотворного воздействия на развитие речи учащихся эстонской школы, нужно: а) провести предварительную беседу, ознакомить учащихся с кругом тех предметов и действий, которые они увидят в фильме, и с соответствующим словарем (сюжета, при том, рассказывать не надо: это ослабит интерес); б) сейчас же после просмотра провести беседу, уяснить общую идею фильма, дать ему оценку; затем наметить план, возможно более подробный, распределить пункты плана (части) между учащимися (по 2—4 чел. на часть); затем общими силами пересказать (сжато) содержание по плану. в) После этого каждая бригада — коллективно или в порядке соревнования — пишет свою часть (1/2 стр. — страница), пользуясь консультацией преподавателя. Наконец, после проверки работ из лучших составляется альбом (с соотв. иллюстрациями), который и зачитывается в целом. Очень хорошо, если после всего этого дети еще раз посмотрят (и прослушают!) тот же фильм. Нельзя сомневаться в том, что такая работа над 2—3 кинокартинами даст для усвоения русской речи больше, чем полгода обычной классной работы по русскому языку.

3. Сочинения.

1) Повествования о виденном (непосредственно) (№ 65)

Рассказ об экскурсии *, о работе на огороде, об украшении класса, о том, как семья утром встает и готовится к работе, о том, как молотят хлеб и т. п. Сначала

* См. статью Леонова «Письменные работы в связи с экскурсией», журн. «Рус. яз. в шк.» за 1937 г., № 3.

такие сочинения составляются коллективно и пишутся с доски, затем дома после коллективного обсуждения и записи плана и трудных слов, потом еще более самостоятельно.

- 2) Описание предметов, животных, помещения, улицы, реки, леса** т. п. (№ 66)
- 3) Рассказ (по воспоминаниям) с элементами описания (№ 67)
Например «Памятный день» или «Как мы заблудились», «Как я тонул», «Как мы переезжали и т. д. и т. п.
- 4) Рассказ по данной теме и плану-конспекту (с предварительным обсуждением, устными пробами и консультацией учителя)*** (№ 68)
- 5) Рассуждения по данному плану (№ 69)
- 6) Рассуждения по своему плану (№ 70)

Работа над рассуждениями смыкается с работой над составлением плана деловой статьи, конспектированием и изложением по плану (№№ 21 и 52). Когда учащиеся научатся хорошо пересказывать (устно и письменно) по плану прочитанную статью (или заслушанную статью), им не трудно будет рассказать или написать статейку о хорошо знакомых вещах по данному плану, если им будут подсказаны незнакомые слова. Такие темы как «Польза леса», «Польза птиц», «Домашние животные», «Что мне дает чтение» не затрудняет даже пятиклассника; надо только развить навык излагать по плану, а затем навык расчленять тему, создавая план самостоятельно (впрочем, этот навык приобретает раньше на уроках родного языка). В старших классах возможна постановка более общих и более интересных тем. Консультация преподавателя должна быть обеспечена.

- 7) Сочинение по грамматике (№ 71)

Имеется в виду коротенькая работа, заключающаяся в определении той или иной грамматической категории, исчислении ее признаков и приведении своих примеров в подтверждение каждого из них. Простейшие сопоставления фактов русской грамматики с эстонской открывают широкое поле для проявления самостоятельности в этих сочинениях по грамматике. Работы этого типа предварительно обсуждаются в классе, план записывается, формулировки отшлифовываются устно. Письменная работа не имеет целью контроля грамматических знаний; она лишь закрепляет эти знания, «цементирует» их и, в частности, закрепляет знание терминологии (и ее правописания), а также дает навык подбирать свои примеры в доказательство того или иного положения.

4. Заметка в стенгазету

Кроме стенгазеты на родном языке, не менее раза в месяц должна издаваться газета на русском языке; первоначально желательны очень небольшие заметки (и стихи) большого количества учащихся. Коллективно намечаются темы и затем

** См. статью Минина «Методика описания» в ж. «Рус. яз. в шк.» за 1939 г., № 1.

*** Из лучших работ типа №№ 64 и 65 составляется рукописный иллюстрированный классный литературный альманах (параллельно альманаху на родном языке).

весь класс пишет, кто на какую тему хочет; наиболее удачная заметка по каждой теме попадает в газету; можно писать на новую, не предусмотренную планом тему. Однако, сначала надо и а у ч и т ь писать заметки. Для этого преподаватель разбирает с классом 2—3 заметки различного типа, выявляет их план и характер языка. Затем составляют 2—3 заметки коллективно, затем пишут (не 1 раз) заметки самостоятельно, но на одну тему после предварительного устного обсуждения, и только после этого пишут на разные темы (в порядке конкурса). Таким образом имеем:

- 1) Заметки, составляемые коллективно в классе (№ 72)
- 2) Заметки, составляемые самостоятельно (на одну общую тему) после обсуждения и составления плана (№ 73)
- 3) Индивидуальные заметки (№ 74)

Примечание: Материалом для стенгазеты могут служить и лучшие рецензии (№ 30), короткие рассказы о виданном (№ 65), а также краткие рецензии на кинокартину

5. Письма.

- 1) Коллективные письма (№ 75)

Лучшим поводом для обучения формам письма является переписка с каким-нибудь одноименным классом в другой республике; так, например, VI-б класс Таллинской 2-й школы пишет VI-му классу, скажем, Ереванской 2-й средней школы (Армянская ССР) по-русски и обменивается с ним информацией о жизни в городе, о школьной жизни, об успехах в русском языке. * Составление такого письма и коллективное чтение ответа будет глубоко волновать коллектив; оно будет иметь большое политико-воспитательное значение и в то же время будет прекрасным стимулом для развития письменной речи (текст всех отправляемых и получаемых писем все учащиеся записывают в особую тетрадь). Помимо этого, можно посылать коллективные письма в «Пионерскую правду», в ДЕГГИЗ по поводу прочитанной и разработанной книги, бывшему учителю или товарищу, переехавшему в другой город и т. п.

- 2) Индивидуальные письма (№ 76)

После установления коллективной связи между далеко расположенными школами, после обмена групповыми снимками, могут вступать в индивидуальную дружескую переписку отдельные учащиеся. Эти письма, особенно в начале, могут также обсуждаться коллективно; они исправляются в черновиках преподавателями. Ответы также заслушиваются в классе. Из наиболее интересных мест полученных писем может отбираться материал для стенной газеты или для специального бюллетеня.

6. Автобиография.

- 1) Заполнение анкеты (№ 77)
- 2) Развернутое жизнеописание (№ 78)

* Следует только предварительно закрепить у соотв. горОНО или райОНО нумерацию школ, чтобы мальчики писали мальчикам, а девочки девочкам.

В классе изучается обстоятельно написанная автобиография.
Индивидуальные опыты проверяются преподавателем.

IV ГРУППА. ПЕРЕВОДЫ С ЭСТОНСКОГО ТЕКСТА.

Практическая важность этой работы несомненна: всякому окончившему среднюю эстонскую школу в большей или меньшей мере придется сталкиваться в жизни с необходимостью перевести тот или иной документ с эстонского языка на русский.*) Кроме того, в работе над переводами шлифуются грамматические и стилистические познания учащихся: здесь неизбежно сказывается в начале и сознательно преодолевается под руководством преподавателя влияние родного эстонского языка на строй русского предложения.

1) Переводы отдельных деловых и бытовых документов (№ 79)

Например: доверенности, расписки, заявления, программы вечера, афиши, объявления всякого рода и т. п.

2) Перевод небольшой публицистической статьи (№ 80)

Также заметки в стенгазету, резолюции или обращения, принятого на собраниях и т. п.

3) Перевод небольшого художественного рассказа (№ 81)

Эта работа проводится (в X-XI классе) коллективно и дает под руководством учителя повод для интереснейших наблюдений и выводов по вопросу о взаимоотношениях русского и эстонского литературных языков. Желательно, чтобы учащиеся предварительно подготовились к этой работе, сделав дома самостоятельно черновой «проект» перевода.

З а к л ю ч е н и е .

В нашу систему вошла 81 разновидность письменных работ; некоторые из них (ср., напр., №№ 10, 65, 80) включают в себя несколько различных работ, из которых каждая требует своего периода времени для усвоения: ее надо показать и объяснить, на ней надо потренировать — и не раз — надо проверить результат. Ясно, что для проведения этой системы в жизни требуется много времени и усилий. Между делом этой работы не сделать. Она должна иметь свое обеспеченное время. К сожалению, очень часто приходится наблюдать, что учителя, увлеченные грамматикой, совсем забывают о культуре речи — основном звене в обучении языку. Если культура устной речи мирится с небольшими отрезками времени, уделяемыми систематически этому виду работы (на каждом уроке), то культура письменной речи требует себе, как правило, цел ь н о г о у р о к а . Следовательно, первое, что необходимо для успешного развития русской письменной речи в эстон-

* Ещё чаще он будет встречаться с необходимостью проделать обратный перевод — с русского текста на эстонский, и надо отметить, что привитию этого последнего навыка у нас не уделяется должного внимания; этим должны заниматься, без сомнения, преподаватели эстонского языка, т. к. эта работа неотрывно связана с вопросами эстонской стилистики и должна оградить эту последнюю от искажений под влиянием языка подлинника, столь обычных в работе неопытных переводчиков.

ской школе, это — **забронирование** за этим видом занятий **определенного времени**, определенного часа в неделю, который никогда и ни под каким видом не должен заниматься чем-либо другим, хотя бы и внешне сходным (напр., какими-нибудь письменными грамматическими упражнениями или проверочными орфографическими диктовками). Затем учитель, учитывая подготовку своего класса и прodelьвавшиеся ранее виды и разновидности работ, должен **спланировать** работы на данный отрезок времени (лучше всего — на год) на 30—32 часа.* При этом в план каждого года или полугодия должны входить представители работ всех четырех групп, несколько раз перемежаясь друг с другом в течение года, и даже по 2-3 вида из каждой группы (скажем, из 3-й группы и работ по картине, и составление рассказика, и заметка в стенгазету); из каждой группы берётся та разновидность, которая вполне посильна и только в том случае, когда опыт показывает, что дующую, более трудную ступень.

Составив план, не следует, конечно, делать из него фетиша: если та или иная работа окажется трудной, надо сразу отступить на ступень или две ниже (в том же разряде), так как единственная цель работы — привитие прочных и разнообразных навыков письма на русском языке, а не формальное выполнение какого-либо плана. Важно также для успешного усвоения письма по-русски, чтобы в экзаменационных требованиях на переходных экзаменах фигурировала та или иная разновидность письменных работ, которая позволила бы судить о том, насколько испытуемый владеет русским языком в его письменной форме. Практикуемые же иногда на экзаменах «диктанты» показывают только усвоение русского правописания, которое дается эстонцам относительно легко и является проблемой не первостепенной. Экзаменационные письменные работы (изложения, небольшие сочинения, переводы) должны быть посильны по содержанию и лексике и знакомы по своему внешнему оформлению и характеру (т. е. соответствовать тому, что делалось в году). Только при замене диктовок на экзаменах самостоятельными работами мы создадим стимул для систематической работы над культурой письменной речи и свергнем молох «диктантомании», наносящий серьезный вред в наших школах делу усвоения русской письменной речи.

* План этот доводится до учащихся, как боевое задание.

Abiks geograafia õpetajaile.

Suurtest vene maadeuurijatest ja reisijatest.

1. AFANASSI NIKITIN.

(Elas 15. sajandil.)

Eurooplaste unistuseks 15. sajandil oli leida tee Indiasse, mida peeti muinasjutuliselt rikkaks maaks. Paljud andsid sellele unistusele kogú oma elu. Nende hulgas olid suured meresõitjad Kolumbus ja Vasco da Gama.

Kuid ammu enne seda, kui Hispaanias, Itaalias ja Portugalis teostati Indiasse sisetungimise plaan, võttis vene reisija Afanassi Nikitin ette pikema rännaku Indiasse ja oli üks esimesi eurooplasi, kes kirjeldas enamvähem tõetruult seda maad oma reisi- kirjades „Rännak kolme mere taha“. Veerand sajandit enne seda, kui Vasco da Gama laevad jõudsid India rannikule, ja ammu enne seda, kui portugallased ja inglased said oma meremeeste suust kuulda Indiast, tutvus Afanassi Nikitin hindulaste eluga ja kogus väärtuslikke andmeid nende elust, poliitikast, kaubandusest. Suur ja austav on selle kuulsa vene reisija teene vene ja maailma kultuurile. Ta nimi läks ajalukku koos suurimate uurijate ja reisijate nimedega suurte geograafiliste avastuste ajajärgul.

Afanassi Nikitin põlvnes vanast vene linnast Tverist (praegu Kalinin), kus ta teges kaubandusega. Vana jõukas Tver — Tveri vürstiriigi pealinn — oli vanast ajast saadik suureks kaubanduskeskuseks. Palju kaubateid suundus Tveri Kremli juurde, mille lõunapoolsete müüride ees asetses avar turuväljak. Tveri kaupmehed käisid kaupu toomas Krimmist, Astrahanist, Konstantinopolist, Kaukaasiast. Tveri müntidel leidus kuni 16 embleemi idamaiste motiividega. Niisugused mündid olid tarvilkud kauplemisel Idamaadega, mis meelitasid vene kaupmehi ja reisijaid oma rikkuse, looduse ja tundmatusega.

Kui a. 1466 Tveri kaupmehed said teada, et Moskva suurvürst Ivan III lähetab saatkonna vastukülaskäiguks Taga-Kaukaasiasse Sirvani valitseja juurde ja et sellesse saatkonda kuulub ka Tveri kaupmees Papin, taglastasid ja varustasid nad kaks laeva selleks sõiduks. Saatkonnaga sõitis kaasa ka Afanassi Nikitin.

Afanassi Nikitin oli kahtlemata oma aja kuulus inimene, kultuurne ja tolle aja kohta mitmekülgse haridusega. Ta luges palju raamatuid, tundis pärsia, araabia, türgi keelt. Ta päevik, mida ta pidas kogu oma 6-aastase rännaku kestel, annab tunnistust autorist kui uurimis- ja teadmishimulisest inimesest. Ta suhtus kõigesse ilma eelarvamusteta ega halvustanud võõraid kombeid ja võõrast kultuuri. See päevik on suure väärtusega kui teaduslik dokument, samuti ka kui ilmaliku kirjanduse haruldane mälestus 15. sajandist.

Afanassi Nikitin alustas oma reisi suvel 1466. Kaks kaupadega laaditud laeva suundus Tverist Nižni-Novgorodi, kus nad ühinesid Sirvani valitseja juurde lähetatava saatkonnaga ja Moskva kaupmeeste laevadega. Karavan laskus mööda Volgat allapoole. Volga alamjooksul ründasid karavani tatarlased ja röövisid ta peaaegu paljaks. Lahingus sai mitu meest surma. Sellest hoolimata jätkati reisi kahel laeval. Kaspia merel sattusid need laevad tormi kätte. Väiksem laev jooksis madalikule. See tehti tühjaks mägilaste poolt. Järele jäi ainult üks laev, mille pardal oli ka Afanassi Nikitin. Ta otsustas jõuda Indiani, kaugemale, kui ükski tema eelkäijatest. Ta sõitis Bakuusse, kus tema sõnade järgi „põleb kustumatu tuli“. Bakuus asus ta laevale, mis viis teda üle Kaspia mere — Pärsiasse. Läbides selle maa, jõudis ta 1469. a. algul Pärsia lahe äärde Bender-Abbasi linna. Pärsia kohta ei leidu Afanassi Nikitini päevikus pikemaid kirjeldusi.

Bender-Abbasist sõitis Afanassi Nikitin Ormuzdi (ühel saarel Pärsia lahes), kus peatus kuu aega, et ette valmistada meresõiduks Indiasse.

Aprillis 1469. a. algas reis väikesel purjekal üle India ookeani. See reis kestis kuus

nädalat. Teinud lühiajalisi peatusi India sadamates, lõpetas Afanassi Nikitin oma merereisi Tšaulis (praeguse Bombay lähedal). „Ja siin on India maa“, märkis ta oma päevikusse. Suure uudishimuga hakkas ta vaatlema tundmatut maad. Päevik muutub üksikasjalisemaks. Selles jutustatakse inimestest, usust, sõdadest, kauplemisest ja tavadest.

Afanassi Nikitinile puutus silma India elanike sotsiaalne ebavõrdsus. Lühidalt, kuid ilmekate sõnadega kirjeldas ta vastuolusid võimukandjate ja alamate vahel, vaeste ja rikaste vahel. „Ja maa on üpris rahvarikas, aga maainimesed on hoopis paljad, ja bojaarid on väga tugevad ning üpris toredad.“

Kui mõõdus vihmaperiood ja teed paranesid, läks Afanassi Nikitin muhameedlaste pealinna Bidari, kuhu ta jõudis 15. sept. 1469. Linn üllatas teda oma suurusega, ja ta pidas seda India pealinnaks. Siin, oma toredas lossis elas sultan Mohammed II, keda Afanassi Nikitin nägi pidustuste ajal linnas. Sultani palee asus linna idaosas, Krem-lis, mida piirasid müürid ja kraavid. Kremli viis 7 väravat, iga värava juures istus 100 vahti ja veel 100 kirjutajat. „Kes läheb Kremli, kirjutatakse üles; kes sealt välja tuleb, kirjutatakse üles, aga võõraid sisse ei lasta.“ Afanassi imetles haruldast võõra-maa kunsti ja kirjutas, et sultani palee on „imepärane, suur, kõik nikerdatud ja kul-latud; viimane kui üks kivi on mustriaga ja kullaga üpris imelikult ilustatud“.

Bidaris tutvus Afanassi Nikitin hindudega. Ta õppis kõnelema nende keelt. Harva suudavad välismaalased pälvida nii suurt usaldust pärismaalaste poolt. Afanassil õnnestus see oma lihtsuse ja sõbralikkusega. Ta sai teada, et võim Indias kuulub mongolitele — vallutajatele, kes rajasid mitu iseseisvat riiki ja alistasid peaaegu kõik hindude suguharud. Ta nägi India rahva tõelist olukorda, valitsejate muinasjutulist toredust ja lihtrahva äärmist vaesust kõrgete maksudega koormamise tagajärjel. Lin-nades elas palju käsitöölisi ja kauplajaid. Rahvarohketele laatadele tuli suurel arvul india ja välismaa kaupmehi. Laadad ja kauplemiskeskused huvitasid Afanassit kõige rohkem. Ta külastas suurimaid kaubalinnu ja laatu.

Matkates Dekkanis kogus Afanassi Nikitin andmeid kaugete ja temale tundmata maade kohta, India ookeani sadamate kohta ja Indiasse ning Idamaadesse viivate mereteede kohta. Oma päevikus nimetab ta palju linnu ja maid, kirjeldab, kui kaugel on need maad, mis seal kasvab, kuidas elavad inimesed, missugune on seal kliima, kas sajab vihma ja kas on „vägev leitsak“.

Afanassi Nikitin nägi oma silmadega palju imelikke maid, paljude maade kohta kuulis ta kaupmeestelt ja rändureilt. Kuid ükski maa ei olnud tema silmis võrreldav Venemaaga. India võõra taeva all, kus öösel tähedki asetsevad teisiti kui kodus, igatses ta kodumaa järele. Meelde tuletades kõiki nähtud maid ja võrreldes neid Vene-maaga, kirjutas ta, „ei ole maailmas paremat maad kui Venemaa“.

Afanassi Nikitin otsustas pöörduda tagasi kodumaale. Ta matkas mööda India ran-nikut linnast linna, peatudes seal, kus oli suuri kaubaturge. Jõudnud Dabuli linna Malabari rannikul, maksis ta kaks kuld münti laevnikule, et sõita üle India Ormuzdini.

See oli 1472. a. algul. Laev liikus terve kuu aega merel; kui reisijad nägid randa, osutus see Aafrikaks. Laevale tungisid kallale etiooplased ja oleksid ta peaaegu pal-jaks röövinud. Neile tuli anda rohkeste kinke, ja laev võis teekonda jätkata. 9 päeva pärast jõuti õnnelikult Ormuzdi, ja raske reis merel oli lõpetatud.

Kuid ees oli sama raske teekond läbi Pärsia, sest mitmel pool möllas sõda. Afanassi Nikitin otsustas minna läbi Türgi valduste Musta mereni, Trapezundi linna. Türgi võimud pidasid teda vaenlase salakuulajaks ja salajaste dokumentide otsimise ettekäändel riisusid ta paljaks. Talle jäeti ainult seljakott ja reisimärkmed „Rännak kolme mere taha“. Suure vaevaga õnnestus tal osta laevapilet kuni Krimmini. Merel tabas laeva raske torm, nii et tuli pöörata tagasi Trapezundi.

Kui Afanassi Nikitin pärast mitmesuguseid vintsutusi lõpuks Krimmi jõudis, ütles ta suure rahuldustundega: „Olen käinud üle kolme mere: esimene Hvalõnski (Kaspia) meri, teine — India meri ja kolmas — Must meri.“

Nüüd jäi veel minna Krimmist kodukohtadeni. Tee Krimmist Venemaale oli vene kaupmeestele tuttav. Smolenski, Tveri, Novgorodi kaupmehed kasutasid sõiduks Dnepri jõge. Ka Afanassi Nikitin läks mööda seda teed. Kuid Tverini ei jõudnud: ta suri Smolenski lähedal.

Afanassi Nikitini nimi ja reisimärkmed olid unustatud. Alles hiljem avastas ajaloolane Karamzin need ja hindas neid teaduslikust seisukohast õieti. „Geograafid ei teadnud senini, et ühe vanima Euroopast Indiasse ettevõetud ja kirjeldatud reisi au kuulub Joanni ajastu Venemaale.“ Oma „Vene riigi ajaloo“ kirjutas Karamzin „Rännakust kolme mere taha“, tõenduseks, et Venemaal olid XV saj. omad reisijad, vahest vähem haritud kui prantslased, kuid niisama julged ja ettevõtlikud; et „India elanikud said kuulda Venemaast enne kui Portugalist, Hollandist, Inglismaast. Sel ajal kui Vasco da Gama alles mõtles leida tee Indiasse ümber Aafrika, meie Tveri kaupmees käis juba Malabari rannikul ja vestles selle elanikega usudogmade kohta“.

Afanassi Nikitini päevik on Euroopa teaduslikus kirjanduses laialt tuntud ja seda hinnatakse kui üht parimat allikat India ajaloo kohta 15. sajandil. „A. Nikitini märkmed,“ kirjutab akadeemik Sreznevski, „on oma laadilt ja oma aja kohta samal määral ainus ja tähtis mälestus nagu „Lugu Igori sõjaretkest“.“

Armastuse ja austusega mälestame meie Afanassi Nikitinit, suure vaimu ja suure talendiga inimest. Ta on üks neist, kes juba hallis minevikus lõi ja suurendas vene rahva kuulsust.

Kirjandust: Люди русской науки, т. I, 1948. К. Кунин. Путешествие Афанасия Никитина, 1947 (on ilmunud ka eesti keeles).

2. ESIMESED VENE ÜMBERMAAILMA-SÕITJAD — KRUSENSTERN JA LISJANSKI.

Vene sõjalaevastiku ajalugu tunneb paljude kuulsate mereväelaste nimesid. Need nimed püsivad ajaloo tänu nende kandjate kõrgele sõjalisele uljusele, tulisele kodu-
maa-armastusele, väga suurtele teenetele meresõidu teaduse ja kunsti alal.

Vene sõjalaevastiku silmapaistvate tegelaste hulka kuuluvad ka esimesed ümbermaailma-sõitjad I. F. Krusenstern, J. F. Lisjanski, V. M. Golovnin, F. P. Litke jt.
Ivan Fjodorovitš Krusenstern (1770-1846) sündis Eestimaal Tallinna lähedal (Hagudis). Kuni kaheteistkümne eluaastani õppis poiss kodus, siis kolm aastat kiriku-
koolis Tallinnas. 15-aastasena pandi nooruk Merekorpuse Kronstadtis (Kroonlinnas).

Juba nooruseas sai tulevane kuulus meresõitja sõjalise karastuse, mis mõjutas tema kui mereväelase iseloomu kujunemist.

Kui a. 1788 algas Vene-Rootsi sõda, lasti Krusenstern korpusest enne tähtaega välja ja määrati mitšmani auastmes ohvitseriks sõjalaevale „Mstislav“. See sõjalaev võttis osa mitmest merelahingust. Krusenstern paistis algusest peale silma oma mehisuse, julguse ja organiseerimisvõimega.

Pärast sõja lõppu jätkas Krusenstern oma haridust, olles ikka mereväeohvitseriks. A. 1793 saadeti ta 12 parima ohvitseri hulgas välismaale täiendama oma haridust mere-sõjaasjanduse alal. Krusenstern võttis Briti laevadel osa sõjast Inglismaa ja Prantsusmaa vahel. Olles kuus aastat pidevalt laeval, tutvus ta Aafrika, Ameerika, India ja teiste maadega. Viibides Indias toimetas Krusenstern uurimisi Bengali lahes ja kogus hulga teaduslikku materjali India vete kohta.

Sel ajal tekkis Krusensternil mõte organiseerida esimene ümbermaailma-reis, millele ta hakkaski põhjalikult ette valmistuma. Ta uuris kogu kirjandust, mis puudutas kavatsetavat teekonda. Kõigi tema eelkäijate reisijate ja meresõitjate tööd olid temale üksik-asjaliselt tuttavad. Erilist tähelepanu pööras ta nende aladele, mis seni olid vähe tuntud. Saabudes Venemaaale esitas Krusenstern mereminiistriumile ümbermaailma-sõidu plaani. See plaan sisaldas kaht suurt riikliku tähtsusega küsimust: Vene laevastik pidi kaugesõidukunstis välismaade laevastikele järele jõudma; peale selle peab Venemaa arendama koloniaalkaubandust ja varustama oma idapoolseid ääremaid kõigi tarvilike kaupadega. Krusenstern tegi ettepaneku korraldada regulaarset laevaühendust Venemaa ja ta valdustega Ameerikas (Alaska). Kuid bürokraatlik Mereamet lükkas Krusensterni projekti tagasi. Ebaõnn kurvastas Krusensterni sügavalt, kuid olukord Idas uuesti läbi vaatama tema projekti.

Vene-Ameerika kaubanduse kompanii algatusel tegi kaubandusminister krahv Rumjantsev keiser Aleksander I-le ettepaneku lähendada mereteed mööda saatkond Jaapanisse selle maaga sidemete loomiseks ja korraldada ühtaegu teaduslik ekspeditsioon Kaug-Ida tohutu ranniku uurimiseks. Seejuures tuletati meelde ka Krusensterni projekti. 7. augustil 1802 määrati Krusenstern ümbermaailma-ekspeditsiooni ülemaks. Kuna Venemaa laevade hulgas ei leidunud ekspeditsiooni jaoks sobivaid, siis lähetati kapten-leitnant Lisjanski välismaale vajalikke laevu hankima. Ta ostis 22 000 kuldrübla eest kaks laeva, millele anti nimed „Nadežda“ ja „Neva“. Esimese komandöriks sai Krusenstern, teist juhtis J. F. Lisjanski.

Juri Fjodorovitš Lisjanski (1773—1837) sündis Nežini linnas (Tšernigovi kubermangus). Tema noorusaastad sarnanevad mitmeti Krusensterni omadega. 10-aastasena pandi Lisjanski Merekorpuse, aastail 1788—1793 võttis ta osa sõjast ja lähetati siis edasiõppimiseks välismaale. Aastail 1794—1800 viibis ta mitmel kaugesõidul, nende hulgas reisil Põhja-Ameerika rannikule, Healootuse neemele ja Indiasse. Samuti võttis Lisjanski osa Briti laevastiku sõjategevusest prantslaste vastu. A. 1800 tuli ta tagasi Venemaale.

„Nadežda“ ja „Neva“ olid eelolevaks reisiks hästi varustatud. Peale kronomeetrite oli neil vaatlusteks täielik komplekt astronoomilisi ja füüsikariistu, palju ravimeid ja muud. Teaduslike uurimiste toimetamiseks oli kaasa kutsutud mitu astronoomi ja loodusteadlast.

Meeskond koosnes „Nadeždal“ 58-st, „Neval“ — 47-st inimesest. Need kõik olid madrused-vabatahtlikud, kes kunagi polnud olnud kaugesõitudel. Varem Vene laevad ei käinud kaugemal 23° p.-l., nüüd aga tuli ette võtta reis 60-ndalt laiuskraadilt põhjast kuni sama laiuskraadini lõuna pool ekvaatorit, mööduda ohtlikust Kap Hoornist, läbida ekvatoriaalsed alad, ületada suur Vaikne ookean, mida tol ajal tunti hoopis vähe. Ülesandeks oli kirjeldada Kaug-Ida rannikut ja pärast pikemat viibimist Vaikse ookeani põhjapoolsetes tormilistes vetes, saabuda Kronstadt.

Kuigi vene meremehed ei olnud harjunud kauge meresõiduga, ei kohutanud neid ei kauge teekond ja vältimatud ohud ega lahkumine omastest kauemaks ajaks.

Reis algas 6. juulil 1803. aastal. Mõlemad laevad liikusid vahel koos, vahel aga läksid lahku, et siis taas jätkata teekonda koos. Läbinud Soome lahe, Balti mere, väinad, Põhjamere, tehes peatusi mõnedes sadamates, suundusid laevad Atlandi ookeani ja jõudsid 19. oktoobril 1803 Kanaari saarteni, kus peatuti nädal aega. Sealt liikusid laevad Brasiilia rannikule ja edasi Kap Hoorni poole, kuhu jõuti 24. veebruaril 1804. a. Vaikses ookeanis võeti kurss Havai saartele. 25. mail läbisid laevad teiskordselt ekvaatori ja 7. juunil jõudsid nad Havai saarte juurde. 14. juulil 1804. a. „Nadežda“ Kamtšatka suunas, „Neva“ aga võttis kursi Alaska poole. 14. juulil 1804. a. saabus „Nadežda“ Avatša lahte, kus jäi peatuma enam kui kuuks ajaks, et toimetada vaatlusi ja uurimisi Kamtšatkal. Septembri lõpul jõudis laev Jaapani rannikule ja tõi Vene saatkonna 28. sept. 1804 Nagasaki linna. Peatus kestis siin 7 kuud ja alles juuni algul 1805, läbinud Jaapani mere, Tatari väina ja Ohoota mere, saabus Krusenstern uuesti Petropavlovski, et jätkata Kamtšatka uurimist.

Sõidu ajal Jaapani ja Ohoota meres teostas Krusenstern suure ja väärtusliku töö. Ta kontrollis olemasolevaid kaarte, võrdles neid, täpsustas mitmesuguste punktide geograafilist asendit, tegi oma parandusi. Üle 100 geograafilise punkti määrati astronoomiliselt ja mitmed neist said oma nimetuse.

Petropavlovskis (Kamtšatkal) pidid „Nadežda“ ja „Neva“ kohtuma, kuid „Neva“ ei saanud ja liikusid kuuldused, et tal olevat olnud tõsiseid lahinguid pärismaalaste Alaksa ranniku lähedal.

9. oktoobril 1805. a. alustas „Nadežda“ teekonda tagasi Kronstadt. Laadungiks võttis laev karusnahku Vene-Ameerika Kompaniilt. Ta suundus Hiina ranniku poole, kus peatus Makao linnas.

Lahkunud 20. juunil 1804. a. Havai saartelt, läbis „Neva“ Vaikse ookeani, mis tol ajal oli haruldaselt rahulik, ja jõudis 8. juulil Alaska rannikule. Siin oli laeval pikem peatus uurimistööde läbiviimiseks. Samal ajal tuli meeskonnal osa võtta sõjalistest operatsioonidest mässuliste pärismaalaste vastu.

27. augustil 1805. a. alustas ka „Neva“ teekonda kodumaale ja võttis suuna Kantoni poole. Vaikses ookeanis sattus laev loode pool Havai saari madalikule ja oli hukkimisohus. Sealsamas avastati uus saar, mis nüüd kannab Lisjanski nime. Teist korda oli laev tõsiselt ohustatud raskest tormist Hiina ranniku lähedal. Siin tuli üle parda heita osa väärtuslikust laadungist — üle 30 000 kotikna.

3. detsembril jõudis „Neva“ Makaosse, kus kohtus Krusensterniga. Hiinas müüdi osa karusnahku, mida tõi ka „Nadežda“. Selle asemele osteti 150 000 kuldrubla väärtuses teed, siidi, portselani ja teisi hiina kaupu.

9. veebruaril 1806. a. hiivati ankrud ja laevad jätkasid teekonda kodumaale läbi Sunda saarestiku, üle India ookeani, mööda Healootuse neeme, kuhu jõuti 24. aprillil.

Siit edasi läksid „Nadežda“ ja „Neva“ jälle lahku. „Neva“ sõitis otseteed kodusadamasse, kuhu saabus 5. augustil 1806, „Nadežda“ aga külastas Püha Helena saart ja jõudis Kronstadti 19. augustil.

Üldiselt oli mõlema laeva reis õnnelik. Nad ei kaotanud ühtki inimest ja kõik tulid tagasi parema tervise juures kui reisi alguses.

Krusensterni uurimisreis rikastas teadust mitmekesiste andmetega väheuuritud maade kohta ja pani aluse teaduslikule okeanograafiale. Esmakordselt uuris Krusensterni ekspeditsioon merehoovusi, merevee temperatuuri ja tihedust mitmesugustes sügavustes, tõuse ja mõõnu, baromeetri kõikumisi troopikamaades jne. Kaardistati Jaapani saarte ja Sahhalini rannikut, avastati rida uusi saari, kirjeldati Kamtšatka ja Venemaale kuuluva Ameerika osa loodust ning elanike tavasid.

See esimene ümbermaailma-reis oli kasuks kogu inimkonnale. Tartu, Londoni, Pariisi, Göttingeni ülikoolid, Vene Teaduste Akadeemia austasid Krusensterni oma au liikmeks valimisega. Krusensternile, Lisjanskile ja kõigile ekspeditsiooni liikmeile määrati kõrge autasu. Selle tähtsa sündmuse mälestuseks loodi erimedal.

Krusenstern jätkas teenistust mereväes. 1827. a. määrati ta Merekorpuse direktoriks. Ta koostas ekspeditsiooni teaduslike tööde ülevaate: „Laevade „Nadežda“ ja „Neva“ ümbermaailmareisi kirjeldus 1803.—1806. a.“ See teos tõlgiti 8 keelde. Krusensterni nime kannavad mitmed kohad Vaikses ookeanis. Ta suri 1846. a. Kiltsis. A. 1874 püstitati Krusensternile mälestussammas Peterburi Merekooli ette.

J. F. Lisjanski oli pärast maailmareisi mitme laeva komandöriks. 1809. a. lahkus ta mereväest ja tegeles kuni oma surmani 1837. a. kirjanduse ja maalikunstiga. Lisjanski koostas „Neva“ ümbermaailmareisi kirjelduse“, mis on ilmunud ka inglise keeles. Väärtuslikud etnograafilised ja loodusteaduslikud kollektioonid, mis Lisjanski tõi kaasa ekspeditsioonilt, on säilitatud Rumjantsevi muuseumis Moskvas. Nagu oli juba märgitud, kannab Lisjanski nime üks saar Vaikses ookeanis.

Märkus: Õpetaja jutustuse järgi õpilased märkigu kontuurkaartile Krusensterni ja Lisjanski ekspeditsiooni teekonna.

Artikkel on koostatud raamatu järgi:

Н. Нозиков. Русские кругосветные мореплаватели. 1947.

Toimetuse kolleegium: J. Seilental (toimetaja), J. Käis, E. Murdmaa, A. Pint, A. Raud, S. Vapper. Toimetus: Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud 24. sept. 1949. Trükkimisele antud 11. okt. 1949. Paber 67×95 cm 1/16. MB-06449. Trükiarv 2805. Trükitähti trükipoognas 53700. Trükipoognaid 3,75. Arvutuspoognaid 5,37. Tellimise nr. 1554. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk t. 54/58.

Ilmub 1 kord kuus. Üksiknumbri hind 5 rubla. Tellimishind: 6 kuud — 30 rubla.

Väljaandja: RK Ajalehtede Kirjastus, Tallinn.

На эстонском языке. «Ньюкогуде Коол» (Советская школа)
Орган Мин. Просв. ЭССР.

СОДЕРЖАНИЕ.

	Стр.
Передовая: XXXII годовщина Великой Октябрьской социалистической революции	585
Е. Голант, проф. Учение И. В. Сталина о коммунистическом воспитании и школе	592
Р. Вийес. Комсомол и его задачи в школе	606
Р. Рягастик. О плане мелиорационных работ в ЭССР	616
Г. Тукумцев. Система работ по развитию письменной речи на занятиях русским языком в эстонской школе II	630
Великие русские путешественники:	
1. Афанасий Никитин	638
2. Первые русские кругосветные путешественники Крузенштерн и Лисянский	641

1m 4g
Rbl. 5.—

150 10819

I 9765
10)